

2012. október

imborá

kíváncsi diákok lapja

Irodalmi
sakkjátzmák
10. oldal

A királyok játéka
21. oldal
Barangoló • Kónya Éva rovata

Pályázatok

Határidő: 2012. október 30.

FŐDÍJ: részvétel a 14. Cimbora Kaláka táborban

LATERNA MAGICA / IRODALMI PÁLYÁZAT

I. forduló

Kedves Cimboráim!

Idén háromfordulós pályázattal lehet részvételt nyerni a Cimbora Kaláka Táborba a Laterna magica rovat ifjú munkatársainak. Jó játék lesz, ígérjük! Első körben, minden érdeklődőtől kérünk szépen egy max. 5000 leütésből álló egyéni szövegértelmezést a Quimby együttes *Don Quijote ébredése* című számának dalszövegéből. A forduló eredményeit a decemberi Cimborában tesszük közzé, ugyanakkor adjuk meg a következő forduló feladatait is.

Emellett - természetesen - pontot ér minden egyéb, közlésre, véleményezésre beküldött munka, egyéni alkotás, ötlet stb., ami a rovat szempontjából hasznosnak bizonyul. A plusz pontokat beszámítjuk a végeredménybe.

Munkáitokat, kérdéseiteket a megszokott e-mail címre küldhetitek: farkaswellmann@gmail.com.

Jó játékot, nagy munkakedvet kívánok mindenkinek,

öreg cimborátok,

Farkas Wellmann Endre

ORBÁN FERENC ZENÉSZ ÉS A CIMBORA ILLUSZTRÁCIÓS PÁLYÁZATA

Pályázni lehet az alább felsorolt mondókák, gyermekdalok illusztrációjával:

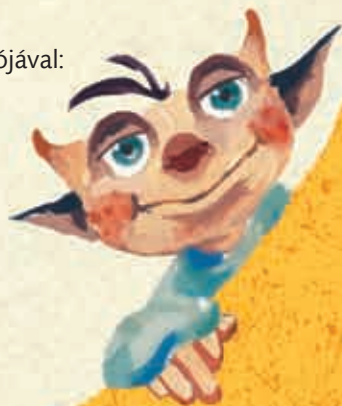
- A gúnárom fekete
- Száraz tónak nedves partján
- Hull a hó, mesebeli álom
- Szarkatánc
- Fáj a kutyámnak...
- Tekeredik a kígyó
- A gazda rétre ment

A legjobb rajzok megjelennek a készülő CD mellékletében.

Technika: szabadon választható képzőművészeti technika.

Méret: A/4

Beküldés módja: az elkészült műveket a Cimbora szerkesztőség postacímére várja a bíráló bizottság.

CIMBORA – 2012. október, XXIII. évfolyam
Szórakoztató irodalmi, kulturális folyóirat
10–15 éves diákoknak
ISSN 1222-1910

A Cimbora árát a Cimbora Alapítvány bankszámlájára várjuk:
Cont IBAN: RO14BRDE150SV01455331500,
BRD. Sf. Gheorghe, Fundația Cimbora,
Cod fiscal: 8259184

Főszerkesztő: Farkas Kinga
Munkatársak: Bogdán László, Csillag István, Forrai Tibor,
Keszeg Ágnes, Keszeg Vilmos, Kónya Éva, Köllő Zsolt,
Vetrő Bodoni Barnabás, Zsigmond Győző

A borítón Csillag István rajza.
Borítóterv, könyvtipográfia és nyomdai előkészítés: Csillag István
Kiadja a sepsiszentgyörgyi Cimbora Alapítvány.
Készült a sepsiszentgyörgyi T3 Kiadó nyomdájában.

Szerkesztőség: Cimbora szerkesztőség, Szabadság tér 7 szám,
520055, Sepsiszentgyörgy, Kovászna megye, Románia
E-mail: cimboramail@gmail.com
Web: www.cimbora.net

TÁMOGATÓINK

Kovászna Megye
Tanácsa

Kovászna Megyei
Művelődési Központ

Sepsiszentgyörgy
Város Tanácsa

Nemzeti Kulturális
Alapprogram

Román Kulturális és
Örökségvédelmi Minisztérium

Tartalom

Cimbirodalom

FEKETE VINCE

Cincogósi Elemér (*Verses meseregény*)

NYOLCADIK CÍN 4. oldal

BONCZIDAI ÉVA

Zisde neve 6. oldal

Kézfogás az irodalommal

Ősz-hangok lírikusa, Karinthy 8. oldal

Irodalmi sakkjátszmák 10. oldal

Mesés Kalandok

KESZEG VILMOS rovata

Hogyan lett király a szegény molnár

legkisebb fia? 15. oldal

Történetes történelem

EGRY GÁBOR rovata

Tűzharcosok 17. oldal

Szín-tér

VETRÓ BODONI BARNABÁS rovata

Az építkezés öröme

A szín-téren: Csákány István

(1978, Sepsiszentgyörgy, Románia) 18. oldal

Barangoló

KÓNYA ÉVA rovata

A sakkfigurák alakulása napjainkig 20. oldal

A királyok játéka 21. oldal

SAKKOS ÉRDEKESSÉGEK 25. oldal

EDŐságok

GERGELY EDÓ ROVATA

Diplomás pelenkások 27. oldal

Hegyen-völgyön kul-túra

KÖLLŐ ZSOLT rovata

A Vargyas-szoros 28. oldal

Pad alatt

Cimbi naplója 29. oldal

Diáktér

A „Bonts szárnyakat” önismereti esszépályázat után

Darvas Zita Katalin: Pályaválasztás,

út az önismeret rögös útján 30. oldal

Szócsavargó 32. oldal

Keresztrejtvények 33. oldal

Cimbi képtára 35. oldal

FEKETE VINCE

Cincogósi Elemér

- Verses meseregény -

NYOLCADIK CIN

amelyben megtekintik Cingapur szigetét

Hú, de milyen sziget volt ez!
Ámultak csak, s bámultak,
mikor ketten *hősiesen*
belsejébe indultak;
noszogatta Elemérünk
Ágostont, hogy ne féljen,
Ágoston is biztatgatta
Cincogósit serényen;
ebből a két biztatásból
lett is egy kis laza csíny,
készenlétben tartogatva
pár kényelmes mokaszint,
melybe fürgén beugornak,
ha vész jön, vagy ellenség,
hogy szégyen, de futásukkal
bőreiket megmentsék.

Szégyen biza elinalni,
nagy szégyen és gyalázat,
de nem gyöngö egereknek,
egér vígan parázhat:
kocogtatta fogacskáik
belsejükből valami,
rezegtette inaikat,
jól sejtették ők, hogy mi.
Félelem volt, mi a lelket
sandán bentről lepi meg,
égnek mereszti a szőröt,
s rémet mutat szeminek.

Rettenetes fák nőttek ott,
szinte fel a nagy égig,
oly magasra, hogy hegyükkel
már-már az eget érik,
s mintha egy nagy ruhakefe
volna útjukba dőlve,
olyan sűrűn voltak azok
jobbra-balra, s előre,
ágaikkal kapaszkodva
egymásba meg az égbe,
gyökerükkel szétágazva,
le és oldalt, a mélybe.

De hogy ezeken a fákon,
megmondjam-e, mik voltak?
Szaloncukrok, szopókák meg
színes nyalókák lógtak,
akár egy-egy karácsonyfán,
decemberben, mialatt
csilingelve szól a csengő,
s ének zeng a fa alatt.

Gumicukor indák lógtak
le a fákról a földre,
ki is csíptek egereink
egy-et-kettőt belőle.
Majd lehajolt Cincogósi,
felvett egy marék *havat*,
megkóstolta, be finom volt,
akár ha bonbont harap.

Át is rágták egykettőre,
át a sűrűn magukat,
s nemsokára megpillanták
a kivezető utat,
előtte még szakítottak
néhány csoki vadalmát,
marcipánból is gyűjtöttek,
s tán egy zsáknyi szárocát,
az is csupa édesség volt,
finoman beporozva,

odakerült szerzeményük
hátukra egy dobozba';
kókuszreszelék-darából
is szedtek egy zacskóval,
dobostorta gombákból is,
abból is egy szakossal.

Kijutottak egy tisztásra,
pont a sziget közepén,
minek is a közepénél,
csoki-vulkán tetején,
finom, habos felhők ültek,
cukorvatta mindenik,
s a tisztáson körbe-körbe
ilyen cukrok szinte mind,
vattacukor ültetvények,
ameddig a szem ellát,
azokon meg Milka-bocik
legelték a cukorkát,
amikor meg megszomjaztak,
ott folyt el egy kis patak,
ráérősen odamentek,
és kedvükre ihattak.
Csokipatak volt az bizony,
s bent a finom habokban,

cukorhalak fickándoztak,
játszadoztak magukban.
És a tisztás fölött ekkor,
Cukorsüveg hegy alatt,
Zaharin-sas lebegett át,
s Hab-csókokcskák suhogtak,
mélybe bukó Rigó Jancsik
kergetőztek az égen,
rászálltak egy gumifára,
rágógumi volt éppen,
termései, golyós rágók,
hogy rászálltak, potyogtak,
csipegették lent a csigák,
és nagy gömböket fújtak.

Messze pedig egy kis kunyhó,
mézeskalácsból való,
gubbasztott egy faárnyékban,

mellette egy hintaló
hevert csendben, jóllakottan
pihegett a nagy fűben,
ínycsiklandó kakaó volt
előtte egy edényben.
Odébb pedig egy jégpálya,
úgy gondolták, az lehet,
csicsonkázta, korcsolyáztak
rajta a pajkos szelek,
cukormáz-jég volt a tavon,
mint a tükör, olyan épp,
benne a nap csodálta az
arcát és hogy foga ép.

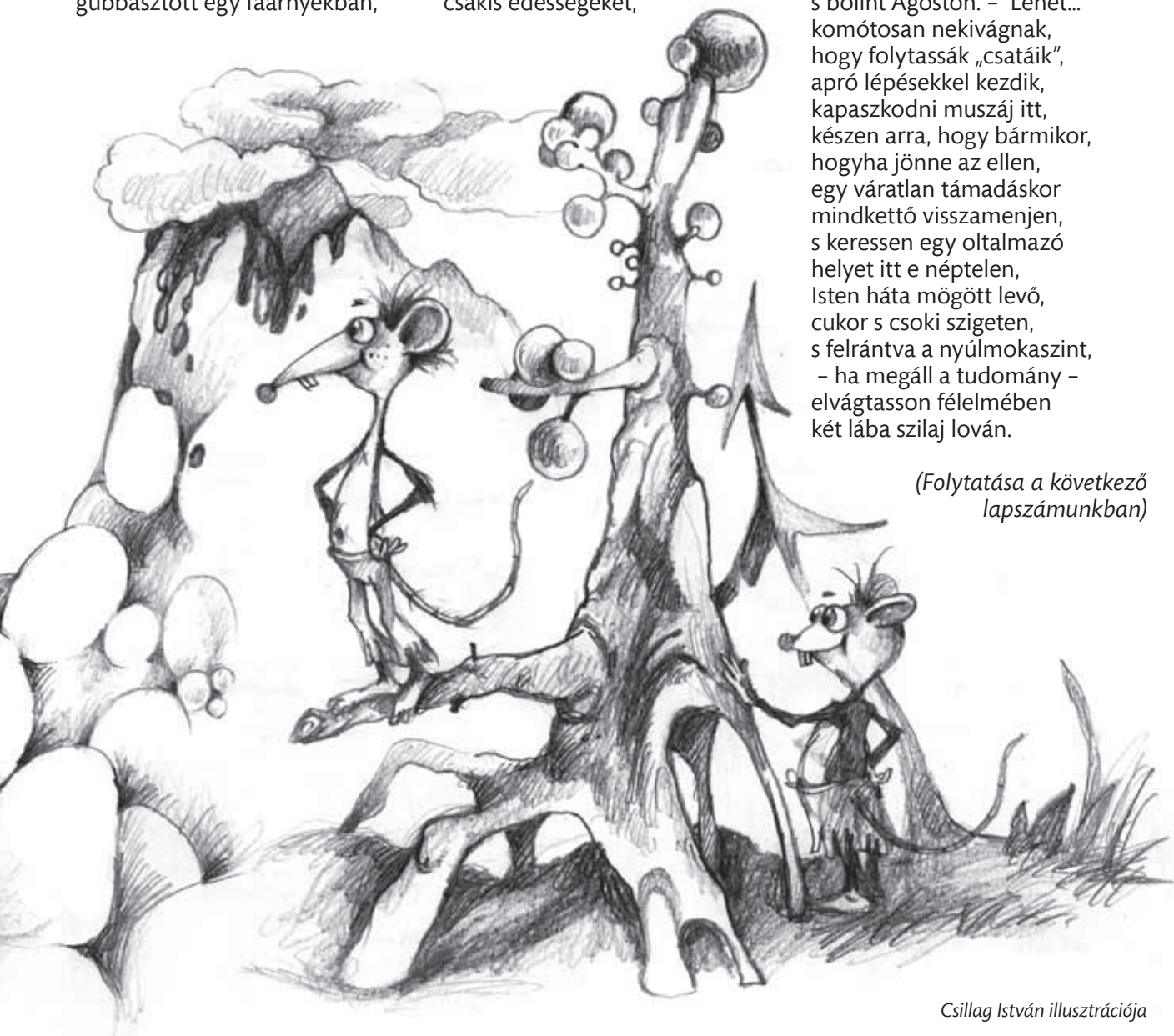
Egereink megcsodáltak
mindent, amit lehetett,
ettek-ittak jóllakásig,
csakis édességeket,

lepihentek aztán ketten,
megszusszanni egy kicsit,
de előtte a patakból
kortyoltak még friss csokit.

– Menjünk fel a hegy ormára –
szóltott akkor Elemér –
látok ott egy madárfészket,
legfelül, a tetején,
töltsük ott a délutánt is,
és ha kell, az éjszakát,
pihentessük a testünket,
s aztán irány még tovább.

Mint hogy ilyen javaslatra
nem mond Ágoston nemet...
– Megyünk akkor? – kérdi újfent,
s bólint Ágoston: – Lehet...
komótosan nekivágnak,
hogy folytassák „csatáik”,
apró lépésekkel kezdik,
kapaszkodni muszáj itt,
készen arra, hogy bármikor,
hogyha jönne az ellen,
egy váratlan támadáskor
mindkettő visszamenjen,
s keressen egy oltalmazó
helyet itt e néptelen,
Isten háta mögött levő,
cukor s csoki szigeten,
s felrántva a nyúlmozgást,
– ha megáll a tudomány –
elvágtasson félelmében
két lába szilaj lován.

(Folytatása a következő
lapszámunkban)

Csillag István illusztrációja

BONCZIDAI ÉVA

Zisde neve

Gondolkodtál már azon, hogy hogyan kezdődhetne egy igaz történet?

Most ugyanis valami igazat fogok mesélni. Ezért nem lesz itt se holnemvolt, se Óperencia, se kurtafarkú malac. De ha úgy kezdem, hogy volt egyszer egy gyerek, az mégis olyan meseszerű. Persze, jó volna pontosítani: hogy 2001-ben, 1985-ben vagy tavalyelőtt, hogy Szomáliában, Gyergyóalfaluban vagy Londonban született egy gyerek, aki... De az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy nem tudom, hol és mikor élt ez a gyerek.

A története viszont igaz, és hamarosan te is megismered.

Zisde története – így hívták a gyereket – ott kezdődik, hogy egy reggel elhatározta: számbaveszi, melyik tárgyakhoz ragaszkodik a leginkább. Megállt a könyvespolc előtt. Egyenként megérintette a könyvek gerincét, de egyiknél sem dobbant meg a szíve, csupán a kis, szakadt borítójú notesz volt az, amelyiket meglátva mosolyoghatnékja támadt. Zsigu – mondta ki hangosan, ugyanis Zsigunak hívta a kis füzetet, amelybe egykor féltett titkait lejegyezte. „Zisde titkaji. Hozányulni TILOS!!!!” – ez volt az első lapra írva.

Zisde a noteszt a zsebébe süllyesztette, és hozzáfogott, hogy íróasztalát is szemügyre vegye. Papírlapok, ceruzák, tollak, vonalzó sorakoztak ott valamiféle, csupán Zisde számára átlátható rendszer szerint. Egyik sem volt annyira érdekes, hogy a gyerek megérintse. Zisde kihúzta a fiókot, és kipakolta a tartalmát. A levelek, képeslapok és különféle kacatok mellett egy kis agyagfigura is előkerült a fiók mélyéről. Igen, jól sejtet, ez már különleges volt. A gyerek a tenyerébe vette, és a lámpafényben sokáig nézegette. A figura igazából nem hasonlított semmire, még csak szép sem volt. Ő maga gyúrta egykor, és a Zisdke nevet adta neki, mert állította, hogy a szobor tulajdonképpen a saját kicsinyített mása, és hitt abban, hogy különleges képességei vannak.

Zisdkét a tenyerében tartva megállt szobája közepén. Körülnézett. Mihez ragaszkodik még? Sem a falra akasztott festmények, sem a családi fotók nem bírtak jelentőséggel életében. Az ágyát, a takaróját és a párnáját végül is szeretete, de szívesen aludt más ágyban, más takaróval és más párnán is. Már indulni akart, amikor meglátta a sarokban a holdas-csillagos kendővel letakart kupacot. Újra nagyot dobbant a szíve. Ünnepeles képet vágva odamasírozott,

és egyetlen mozdulattal felemelte a kendőt. Sutánta ücsörgött ott, a játékmackó. Azért kellett letakarni, mert a sötétben vészjóslóan csillogtak a szemei, és bár nappal Zisde gyakran ölegette a pufók medvét, éjszaka rettegett tőle. Tulajdonképpen Sutánta volt a legremisztőbb dolog az életében, neki köszönhetően tanulta meg, milyen a félelem, és reggelente a kendő lerántásával gyakorolta a bátorságot. Szóval Sutánta fontos volt. Magával vitte.

Kiment a kertbe, és az almafa alá telepedve kipakolta kedves tárgyait. Hosszan nézegette őket, közben azon töprengett, hogy mi a közös bennük.

Te mit gondolsz, miért ezekhez ragaszkodott leginkább?

Zisde úgy találta, hogy azért ezek a legfontosabbak, mert többek egyszerű tárgynál. Régi ismerősök – mintha vele együtt mindig is léteztek volna. Saját nevük van. Ráadásul mindet ő maga nevezte el. Boldog volt ettől a felismeréstől.

De hamarosan ráncolni kezdte a homlokát. Hiszen nem ismert senki mást, akit ugyanúgy hívtak volna, mint őt. Vajon ő kitől kapta a Zisde nevet?

Felugrott, és lélekszakadva rohant az édesanyjához, hogy kiderítse a Zisde név történetét. Édesanyja abbahagyta a mosogatást, a kötenyét is levetette, bement a hálószobába, és egy dobozzal tért vissza. Felemelte a doboz tetejét, és az asztalra öntötte a tartalmát. Képeslapok és levelek voltak benne. „Nézd meg őket alaposan. Mi a közös bennük?” – kérdezte. Zisde sorba rakta a lapokat. Különböző nyelven íródott valamennyi. Más-más országból érkeztek. Ráadásul egy szót sem értett belőlük. Már kezdett lemondani erről az egészről, amikor észrevette, hogy a feladásuk dátuma megegyezik. Megdöbbsent: mindegyiket az ő születése napján adták fel.

„Neked nem a Zisde az igazi neved – kezdett mesélni az édesanyja. – Még születésed előtt megátkoztak vagy megáldottak azzal, hogy ha kimondják vagy leírják a nevedet, de csakis akkor – halj meg. Mi mindent megpróbáltunk. Távoli országok tudósait és papjait is megkerestük, hogy segítsenek, de mindenki azt mondta, hogy az átok feloldhatatlan. Azt tanácsolták, adjunk neked más nevet. Amikor megszületted, mindenikük megírta, milyen nevet javasol.”

„És miért épp ezt választottátok?” – kérdezte Zisde.

„Igazából nem is tudom. Mindenki megírta, hogy mit jelent az általa javasolt név. Egy reggel papírlapot találtam a küszöbön. Nem postán érkezett, valaki egyszerűen

csak letette oda. Ez az egyetlen szó volt ráírva. Nem tudom, mit jelent, csak szépnek találtuk, és így kezdünk szólítani”.

Attól a naptól kezdve Zisde minden idejét az- zal töltötte, hogy kiderítse, mit jelent ez a név. Évekig kutatott régi lexikonokban és új kiadá- sú könyvekben egyaránt. Majd egyszer, több évtized múlva, immár öszülő felnőttként, megtalálta, amit keresett. Az Ural hegység lábánál élt egy kis törzs. Az ő nyelvükön létezett ez a szó. A törzs viszont kihalt. Párizsban még élt egy férfi, Moreau pro- fesszor, aki a könyvtárban rábukkant egy könyvre, amelyből megtanulta a törzs nyelvét, majd felkerekedett, és elutazott az Ural lábához.

Moreau úrnak a törzs utolsó tagját si- került megtalálnia. Egy vénséges vén anyóka élt ott: a hétköznapokon más nyelven beszélt a körülötte élő emberekkel, de ha álmodott, sírt, káromkodott vagy nagyon örült, mindig a régi nyelven szólalt meg. A kislánykorá- ban megtanult nyelvet egyszerűen csak 'régí beszéd'-nek hívta. Amikor a professzor egy 'régí' köszöntéssel megszólította, és elmond- ta, hogy azokat keresi, akik ezt a nyelvet beszélik, az anyóka összecsapta a kezeit, és örömeiben könnyezni kezdett, hogy „lám, élnek még törzsünkbeliek”. Amikor a professzor elmondta, hogy ő Párizsban tanulta ezt a nyelvet, és nem ismer senki mást, aki még beszélné, az anyóka szo- morúan mormolt valamit maga elé. No, de ez egy másik történet.

Zisde Moreau professzortól tudta meg, hogy a neve azt jelenti: „gyer- mek”. Azt se tudta, örüljön vagy sem, hogy annyi év után meg- találta, amit keresett. Ugyanak- kor azt is nevetségesnek találta, hogy egy felnőttet gyermeknek hívjanak.

Attól a naptól kezdve csillapít- hatatlan vágyat érzett, hogy megtudja, mi az igazi neve.

Nem tudom, sikerült-e kiderítenie, de ha nem, akkor még most is él valahol az ősz, öreg Zisde, és azt kutatja, hogy ki is ő valójában.

Vetró Bodoni Barnabás illusztrációja

Ősz-hangok lírikusa, Karinthy

Nem ritka, hogy olyan szerzők, akiket alapvetően költőként vagy prózaíróként könyvelünk el, a másik műnemben is kipróbálják magukat. Ha figyelmesen olvassuk őket ebben a másik „mezőnyben”, láthatjuk olykor, hogy ott teljesen másképp „viselkednek”, mint ahogyan megszoktuk őket ismertebb alkotásaik alapján.

E sorok írója számára például a hetven esztendővel ezelőtt elhunyt, jeles prózaíró Móríc Zsigmond versei jelentettek ilyenyszerű meglepetést legutóbb. Mórícra tudvalevőleg jellemző az erős képeket előnyben részesítő, naturalista látás- és ábrázolásmód, versei azonban bővelkednek a tőle megszokotthoz képest is erős képekben – vagy éppen a szokott stílusától teljesen eltérő lírikusi hangnemet villantanak meg. Első olvasásra nehéz elhinni például, hogy ő írta ezt: „S a vándor, aki evez a bánat tengerén, / a vándor, aki száll a garaboncás köpenyén, / szívén ütést, / lelkén örömet, / életén boldog fordulást érez: / búsító kódok mélyén édes fényt talál.” Vagy ezt: „Felriadok a köszörlésre. / Köszörlük a kést, amellyel holnap felboncolnak. / A szívem nem bírja a takarót, percekre le kell / hunyni a szemem, didergek. Hol készítették a / vésőt, amellyel a Doktor koponyám kivési? / ki vágta a fűrész fogát; mely csontom vágja.”

Vizsgáljuk meg ezúttal a 125 éve született Karinthy Frigyes költői munkásságát.

Versei között van kiáltvány (a húszévesekhez intézve, akiknek – a vers címében – a „rózsaszín terrort” ajánlja), „cirkusz-film” forgatókönyve, az irodalom nagyjaira emlékező, a reformnemzedékhez szóló vagy épp a tehetség mibenlétéről töprengő prózavers, játékosan súlyos elmélkedés az élet mibenlétéről, filozófiába hajló tünődés a mindennapok tovatűnéséről, múltvizsgáló vers nagy történelmi pillanatokot idéző szöveg-tablókkal, balladás hangulatú verses „novellavázlat”, emlékkönyvbe szánt „karácsonyi karének” stb. És van olyan is, amelyet szerzője dálnak nevez: szonyszerű, életképhez vagy akár zsánerdalhoz hasonló, de olyan is, amelyik Ady komor „dalait” idézi.

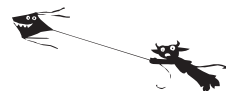
A változatos tematika ellenére versei nagyjából azonos hangfekvésben szólalnak meg. Gyakran rezignált, néhol naturalisztikus részleteket soroló szövegek, máskor az impresszionizmus és a realizmus között egyensúlyozó leírások. Míg humoros írásaiban, mond-

hatni, könnyedén súlyos Karinthy, azaz a sziporkázó derű mögül előbújik mondandójának komoly kicsengése, hangulatilag őszi színeket hordozó verseiben a könnyedség csalóka, legtöbbször igen nehéz tétellel bír. Talán kockázatos megállapítás, de Karinthy mintha kiszállna a humorista-szerepből, egyféle tiltakozásként is a beskatulyázás ellen – de az is lehet, csupán az történik, hogy számára megfelelőbb a vers olyan gondolatok, hangulatok, érzések megjelenítésére, amelyek prózában egyszerűen nem működnének.

Így van-e ez avagy másképp, egyvalami bizonyos: Karinthy nemcsak képes felmutatni ismertebb írásaiban nagyon sok vetületét, ága-bogát a mindennapi valóság és az emberi dolgok borús-derűs szövevényének, hanem, íme, önmaga alkotói arcának sokszínűségét is.

Versei közül talán legismertebb az *Előszó*, amelynek kezdősorai szállóigévé váltak. Ebből olvashattok részleteket.

Előszó

Nem mondhatom el senkinek,
Elmondom hát mindenkinek

Próbáltam súgni, szájon és fülön,
Mindnyájatoknak, egyenként, külön.

A titkot, ami úgyis egyremegy
S amit nem tudhat más, csak egy meg egy.

A titkot, amiért egykor titokban
Világrajöttem vérben és mocsokban,

A szót, a titkot, a piciny csodát,
Hogy megkeressem azt a másikat
S fülébe súgjam: add tovább.

(...)

Én isten nem vagyok s nem egy világ,
Se északfény, se áloévirág.

Nem voltam jobb, se rosszabb senkinél,
Mégis a legtöbb: ember, aki él,

Mindenkinek rokona, ismerőse,
Mindenkinek utódja, őse,

Nem mondhatom el senkinek,
Elmondom hát mindenkinek.

Elmondom én, elmondanám,
De béna a kezem s dadog a szám.

Elmondanám, az út hová vezet,
Segítsetek hát, nyujtsatok kezét.

Emeljetek fel, szólni, látni, élni,
Itt lent a porban nem tudok beszélni.

A csörgőt eldobtam és nincs harangom,
Itt lent a porban rossz a hangom.

Egy láb mellemre lépett, eltaposta,
Emeljetek fel a magosba.

Egy szószéket a sok közül kibérlek,
Engedjete fel lépcsőjére, kérlek.

Még nem tudom, mit mondok majd, nem én,
De úgy sejtem, örömhírt hoztam én.

Örömhírt, jó hírt, titkot és szivárványt
Nektek, kiket szerettem,
Állván tátott szemmel, csodára várván.

Amit nem mondhatok el senkinek,
Amit majd elmondok mindenkinek.

(A *Nem mondhatom el senkinek* c. ciklusból)

A 19. század végének költőinél nagyon gyakori verskeret, motívum az álom, egyféleképpen a valósággal párhuzamos, azzal kommunikáló, eleven vi-

lágként is. Karinthyánál is megjelenik, súlyos, nehéz realitás háttereként:

Álom

Álmomban csónakon futottam
És kihajoltam
Tizenhat éves voltam
És csónakom fehér vízen szaladt
láttam egy várost a víz alatt.
És láttam erdőt a levegőben
És láttam kísértetet lepedőben.
S távol a kék és tiszta eget
És csillagokat és fellegetet.
És kinyújtottam a körmöm
Ezer méter hosszúra
És karmoltam a felhőt, úgy-e fura?
De én látni akartam

És egy csillagot lekapartam.
De mögötte az ég kiszakadt és szétfolyt
S belőle genny és aludt vér folyt.
S acsarkodva téptem az eget
És éreztem folyni vért, ragadót és meleget.

Ordítva felébredtem
Hát a mellemet martam,
Kiszakítottam, felkapartam
És folyt a vér -
Több, mint amennyit álom,
Több, mint amennyit élet,
Több, mint amennyit egy kis dal megér. ▶

Irodalmi sakkjatszám

„Elég egy félreértés, szemhunyasnyi
Fáradtság, és máris – vesztesre állni.

Az ám, de hát hogy – vesztes?
Nyeremény,
Ha sakkozol, csuda kalandregény,
Szorongás... csüggedés... megint
remény...”

(Tandori Dezső: A bábok, a mattok)

Istenek és próféták, királyok és lángelmék, a sakk-
lépések értő mesterei, a stratégia és az előrelátás játé-
kának művelői – sok mindent megtudhattok, ha elol-
vassátok e havi lapszámunkban a róluk és az ősi játé-
król, a sakkról szóló *Barangolót*. Az irodalmi műveknek
is megvannak a maguk (gyakran különc) sakkmeisterei;
az alábbiakban hármukat mutatjuk be nektek.

A helyszín a sakkasztalra

Lewis Carroll (1832 – 1898) angol író, költő, matematikus,
anglikán pap és fényképész

A gyermekirodalom leghatásosabb sakkjátékát két-
ségkívül **Lewis Carroll** írta meg *Alice Tükrországban*
című könyvében. A tükörön túli világ hatalmas sakk-
asztalra, a történet szereplői a bábok – a főhős, Alice pedig a
gyalog. A sakkasztal kockáit patakok, folyók választják el
egymástól, így valahányszor Alice átkel a vízen, újabb és
újabb abszurd helyzetben találja magát.

Alice percekig szótlanul állt, és csak a tájat bámulta,
mert nagyon is különös vidék volt ez. Sok kis patak futott
keresztül rajta egymással párhuzamosan, és a közbeeső
területeket pataktól patakig érő sövények osztották fel.

– Komolyan mondom, olyan ez, mint egy nagy sakk-
asztal! – mondta végül Alice. – Valahol itt kell lenniük a
figuráknak... Ott is vannak, ni! – tette hozzá elégedetten,
és a szíve hevesen dobogott az izgalomtól. Hiszen egy ►

► Ars poeticát természetesen Karinthy-nál is találunk,
mint amilyen az alábbi, Babits Mihály nevezetes sorát

(„Vak dióként dióba zárva lenni” – *A lírikus epilógja*) fel-
idéző – vagy épp cáfoló – önmeghatározás:

A költő

Rólam keresztelték el a világot,
Nekem zenélnek a Hét Csillagok,
Velem harcol az ördög, isten ellen
Hozzám sietnek a szép kisdedek.

Bennem feszül a kék, fehéren izzó,
Belőlem buggyan aztán langyosan,
Rajtam cikázik át az úr haragja,
Teherben tőlem duzzadnak a fák.

Engem idéz, ki sóhajt itt e földön,
Felém rohan a parttalan dagály,
Miattam ránt kardot a büszke Bosszú
Mögöttem búzló véres bűnökért.

Előttem köd, helyettem senki, semmi,
Köröttem fény, utánam néma csönd –
És mégis minden nélkülem lesz és volt
És semmi nem történik általam.

Zsoldos Z. Csaba összeállítása

► nagy sakkjátszma folyik itt az egész világon át, már-mint ha valóban a világ ez, amit látok. De jó mulatság lehet! De szeretnék köztük lenni én is! Azt se bánám, ha csak gyalog lennék, csak játszhaszak. Persze, leginkább királynő szeretnék lenni.

Mikor ez kiszaladt a száján, félénken pillantott az igazi Királynőre, de az csak kedvesen mosolygott, és így szólt:

– Ezt könnyű megoldani. Te lehetsz a Fehér Királynő gyalogja, mert a kis Lily még fiatal a játékhoz. A második mezőn vagy, ez a kezdéshez épp megfelel, s ha a nyolcadikra lépsz, királynő lesz belőled... – És hirtelen, ki tudja, miért, egyszerre szaladni kezdtek.

Alice később sehogyan sem tudta felidézni azt a pillanatot, amikor futásnak eredtek. Csak arra emlékezett, amint kéz a kézben rohannak, és a Fekete Királynő olyan sebesen szedte a lábát, hogy alig tudott lépést tartani vele, de a Királynő egyre csak azt kiáltozta:

– Gyorsabban! – és Alice érezte, hogy képtelen ennél gyorsabban szaladni, bár lélegzethez már nem jutott, hogy ezt meg is mondja.

A dologban az volt a legkülönösebb, hogy a sok fa és minden egyéb körülöttük végig egy helyben maradt: bármilyen sebesen száguldottak, nem hagytak maguk mögött semmit. „Vajon ezek mind velünk együtt rohannak?” – töprengett magában szegény, megzavart Alice. És mintha a Királynő megsejtette volna, hogy mire gondol, rákiáltott:

– Gyorsabban! Ne próbálj beszélni!

Alice-nek persze eszébe sem jutott ilyesmi. Úgy érezte, soha életében nem lesz képes többé megszólalni, úgy elfulladt a lélegzete, de a Királynő egyre csak sürgette:

– Gyorsabban! Gyorsabban! – és vonszolta magával.

– Nemsokára odaérünk? – kérdezte végül Alice lihegve.

– Nemsokára? – ismételte a Királynő. – Hiszen már tíz perce elhagytuk! Gyorsabban!

Azután egy darabig megint némán száguldottak, csak a szél füttyült Alice fülében, és úgy érezte, mindjárt letépi a haját a fejről.

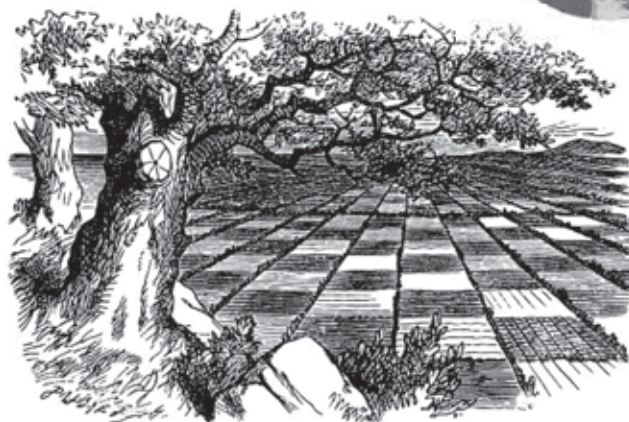
– Gyerünk! Gyerünk! – kiáltotta a Királynő. – Gyorsabban! Gyorsabban! – és már olyan sebesen futottak, hogy szinte úsztak a levegőben, a lábuk alig érintette a talajt, míg végül, épp amikor Alice teljesen kimerült, hirtelen megálltak. A kis-lány lehuppan a fűbe, szédelgett, levegő után kapkodott.

A Királynő egy fa törzsének támasztotta, és gyöngéden így szólt hozzá:

– Most pihenhetsz egy keveset.

Alice meglepődve körülnézett.

– De hiszen egész idő alatt itt voltunk, ennek a fának a tövében! Minden ugyanolyan, mint azelőtt!

Az első kiadást John Tenniel illusztrálta

– Hát persze – felelte a Királynő. – Miért, milyen legyen?

– A mi országunkban – mondta Alice még mindig lihegve –, ha az ember ilyen sokáig ilyen gyorsan szalad, mint mi az előbb, akkor rendszerint egy másik helyre jut.

– Lassú egy ország lehet – mondta a Királynő. – Minálunk, ha teljes erődből rohansz, az épp csak arra elég, hogy egy helyben maradj. Ha máshová akarsz jutni, legalább kétszer olyan gyorsan kell futnod!

– Köszönöm, ebből inkább nem kérek! – mondta Alice. – Nekem itt is nagyon jó, csak éppen melegem van, és szomjas vagyok.

– Tudom én, mit szeretnél! – mondta a Királynő kedvesen, és előhúzott egy kis dobozt. – Kérsz egy kekszet?

Alice úgy gondolta, udvariatlanság volna nemet mondani, bár egyáltalán nem kekszet kívánt. Elvett egy darabot, és erőt véve magán, legyúrte; nagyon száraz volt, úgy érezte, rögtön megfullad tőle.

(Révbíró Tamás fordítása)

A befejezetlen játszma

Stefan Zweig (1881–1942) osztrák író, költő, műfordító

Stefan Zweig írásait már pályája kezdetén a háborúellenesség jellemezte. Hatvanévesen, a második világháború kitörésekor Brazíliába költözött, ott írta meg 1941-ben utolsó novelláját, a *Sakknovellát*, amely a fasizmus és Hitler embertelensége elleni tiltakozás egyik leghatásosabb irodalmi példája. Különböző embertípusokat, magatartásformákat szembesít benne, így a szenttelen robotot és az öntelt dicsőséghajhászt vagy épp az alapos elméleti tudással rendelkezőt – és azt járja körbe, a lélek meddig képes feszülni a pszichikai nyomás alatt. A befejezetlen sakkjátszma izgalmas leírását olvasva a novellaírás műhelytitkait is ellesheti a figyelmes olvasó.

Zweig olvasatában a sakk: „Egyetlen játék, amelyet minden idők minden népe egyaránt magáénak vallott, s amelyről senki sem tudja, melyik isten hozta a földre, hogy unalmat űzzön, elmét élesítsen, lelkeket hevítsen. Hol itt a kezdet, hol itt a vég? Szabályait minden gyermek könnyedén megtanulja, minden kontár kipróbálhatja benne ügyességét, s ugyanakkor a szűk négyzet különös mestereket teremt, kik élesen különböznek mindenki mástól. Olyan embereket, kiknek tehetsége csupán ezeken a határokon belül érvényesül, specifikus lángelméket, kikben a meglátás, a türelem és a technika éppen olyan meghatározott mértékben keveredik, mint a matematikusokban, költőkben, zenészekben, csupán más sorrendben, más kapcsolatban. (...)

Elvben mindig megértettem, hogy az ilyen egyedülálló zseniális játék sajátos bajnokokat teremt. De milyen nehéz, milyen lehetetlen olyan embert elképzelnünk, aki előtt a világ a fehér és fekete szín ellentétére szűkül, aki sikerét csupán harminckét fabábu ide-oda tologatásában keresi. Olyan embert, akinek nagy cselekedet a nyitásnál lóval kezdeni paraszt helyett, s aki szegényes halhatatlanságát egy sakk-könyv oldalain éri el. Nehéz, igen nehéz olyan embert elgondolnunk, olyan intellektust, aki nem örül bele abba, hogy tíz, húsz, harminc, negyven éven át csupán annak az egyetlen nevetséges célnak szenteli teljes szellemi energiáját, hogy sarokba szorítson egy fakirályt a sakkasztalán.”

(Fónagy Iván fordítása)

Gyógyító győzelem?

Teljesen más összefüggésben, de szintén lélektani témát jár körbe **Kosztolányi Dezső** egyik novellájában, amelyben a sakkjátszma véget ér, a novella címe és vége pedig egybecseng: sakk-matt. Ehhez a sakk-mathoz azonban egy belső, önmarcangoló lélektani folyamat vezet el az alkotás házitanítónak elszegődött főhősét.

Kosztolányi Dezső: Sakk-matt Egy házitanító naplója

Egyszer este az apám sugárzó arccal jött a szobába. Emlékszem, az üvegajtón át néztem, mint jön felém a gyakorlattéri portól összepiszkítottan, elfáradva, és mégis

ruganyosan. Mikor belépett – mintha most is látnám –, lecsatolta kardját, és így szólt hozzám:

– Holnap átmégysz Tarékhoz. Ma az ezredes úr Aladár tanítójának fogadott meg...

Az apám magához vont, és megcsókolt:

– Becsüld meg magad, fiam.

Másnap dobogó szívvel kopogtam egy széles, faragványos tölgyfa ajtón. Aladár kelleetlenül nyújtotta felém keskeny, sápadt kezét, de pár perc múlva összebarátkoztunk. Ettől fogva azután mindennap elmentem hozzá, s később egész délutánokon ültem az ágya mellett. Az álmos, langyos szobában halkán zenélt a szimfónium, csipegett a kanári madár, a kandallóban pattogott a tűz, mi pedig képekönveket néztünk, kibámultunk az ablakon, együtt unatkoztunk.

Ilyen unalmas, végtelennek látszó délutánon vettük elő egyszer a sakkot. Aladár megtanított játszani, s én egy hét múlva már rendszeren vertem őt.

Mikor ezt megtudták, az anyja, egy sovány, őszülő asszony magához hívott:

– Hagyjon reá mindent. Aladárnak fáj, ha nem teljesedik az akarata. Maga okos fiú, tudja...

Megsimogatta a fejemet, és én mélyen meghajoltam. Azóta mindig az övé volt a győzelem.

Aladár azonban hamar megszokta ezt az olcsó dicősséget, s napról napra érezte velem a fölényt. Kicsinylő, hideg mosoly fogadott, és az izgatott tornák után kínos csend remegett fölöttünk, melyben a szívünk dobogását is hallottuk. Az anyja rendszeren ott állt az ágy-nál, s izgatott boldogsággal csókolta száján a fiát:

– Te kis mester... Győztél megint.

Én ilyenkor zavartan hallgattam, vettem a kalapomat, és mentem.

Künn a folyosón még hallottam, hogy nevettek. Engem nevettek? Nem tudom. De mikor az utcán a hűs levegő megcsapta az arcomat, sokszor gondoltam egy nagy, végső leszámolásra, egy irgalmatlanul kegyetlen, véres letiprásra. Másnap azonban megláttam Aladár elaszott alakját, mosolyogtam az érzékenységemem, s mély szájalommal, majdnem szeretettel nyújtottam a kezemet.

– Játsszunk.

A lázas betegnek minden életereje a játékszenvedélyben újjult meg és oszolt el.

Most már nem unatkoztunk, mindkettőnk arca tüzelt a nagy indulattól. Az övé a becsvágytól, az enyém a szégyentől.

Így lassanként ennek a háznak rabszolgájává váltam. A síkos parketten esetlenül hajladoztam a háziak előtt, kik hideg jóindulattal váltottak velem néhány szót. Hiába tisztítgatta és alakítgatta anyám a ruháimat, mindig otrombább és ügyetlenebb lettem. A nyakkendőm vagy nagyon vastag volt, vagy nagyon vékony. De sohasem állt jól. Az asztalnál vagy keveset ettem, vagy sokat. Sokszor a poharat is feldöntöttem.

Mikor hazamentem, arcomra szorítottam a kezeimet, és mérgesen vettem magamat az ágyra. Azt hittem, nem bírom ki sokáig.

Ma is úgy emlékszem erre a házra, mint ahol minden elefántcsontból, ébenfából és ezüsből van. A gyöngyházkagylók sejtelmes zúgását még mostan is hallom. A kapualja ablakai finom zöld, sárgás és halványlila fényt szűrtek át, s amint beléptem, mindjárt

két kőóriás feje meredt elébem haragosan, morcosan. Minden, ami sejtelmes és nagyszerű volt, azt ebben a házban találtam föl.

Egyszer történetesen korábban érkeztem oda. A szobában ezüsternyős lámpánál egy fiatal leány hímezett, akit azelőtt sohasem láttam. Aladár nem volt otthon. Leültem az asztalhoz, s hallgattam a csendet, bámultam a lámpát és a leányt, kinek halvány nyakát az ellenző fehér árnyéka csipkéztek körül, és úgy éreztem, hogy egy végtelenség óta ismerem ezt az ismeretlent, aki akkor tágra nyílt szemekkel nézett az én fájdalmas, szomorú arcomba.

Azóta mindennap találkoztunk és kóboroltunk a kertben, a tágas, kongó szobákban. Holdfényes estéken leült a zongorához, s én fájó fejjel állottam a tündöklő, fekete szekrény mellett, melyből sírva fakadoztak fel a nagy, germán koponyák és porladó szívek megelevenülő álmái.

Nagyon boldogok voltunk.

Egyébként minden a régiiben maradt, én rendszeren jártam Aladárhoz, sakkoztunk, s mindig ő vitte el a győzelmet. Az iskolában megcsináltam a feladatát, mellette ültem, és talán el sem tudtam volna lenni nélküle.

Rendszeren késő este vetődtem haza. Az úton szaladtam, boldogan megvacsoráztam, s kószáltam a nyári éjszakában. Aztán olvastam, s gyakran három óraker is égett a lámpám.

Álmomból sokszor felriadtam. Felszakítottam az ablaktáblákat. Az éj fűledt volt, az ég téntafekete. Csak szögletében pislogott egy arany csillag, mint valami oda-tűzött drága ék. Körülötte halvány fényfoltok remegtek, mintha odalehelt aranyfüst nyomai lettek volna. Önkéntelenül is a titokzatos ház felé fordítottam a fejemet.

Kosztolányi Dezső feleségével és fiával

Az udvar mélyén a fehér orgonák virágoztak.

És ezt az álom-népes, csendes boldogságot egy sötét őszi délutánon egy pillanat alatt elvesztettem.

Eljátszottam.

Ha e napra gondolok, újra oly izgatott és zavart leszek, mint akkor voltam, és rendeznem kell a gondolataimat.

Aladár az utolsóban volt, az orvosok kimondották, hogy nem menthetik meg. Ő azonban még mindig a sakk szenvedélyén csüngött, azzal a görcsös erővel, amellyel a haldoklók utolsó pillanatukban paplanuk huzatába kapaszkodnak. Én természetesen továbbra is bohóca maradtam, s túrtem a szeszélyeit, a család hallgatag gúnyját, mint egy rabszolga. Csak otthon sírtam fel keservesen, a lelke mélyéből. Mint egy megkorbácsolt rabszolga.

Még most is látom azt a szobát, amint az októberi nap fakó sárgaságában tündöklök. A barna, nagy, politúros bútorok vakítóan csillogtak, fönn a pohárszéken pedig nyugodtan szunyókáltak a színes edények. Aladár a vörösbárony tolószéken ült, s égő szemeivel az őszi délutánra, a lugas pirosuló leveleire bámult. Nagy fejében, melyet selyempuha szőkeség borított, nyugtalanul forogtak a láztüzes szemgolyók. Vézna testét szörnyű, ugató köhögés rázta össze, s ő maga szinte eltörpült ijesztő, értelmetlenül nagy feje mellett. Homlokán hideg izzadsággöngyök. Arcán égtek a tüdővész alkonyrőzsái.

Aznap – emlékezem – korán sötétedett. Délután három órakor már félhomály volt a nagy teremben, s én úgy éreztem, mintha e nehéz égbolt búcsúzó őszi fényével, komor fellegeivel a szobára feküdt volna: elvette látásunkat, felkorbácsolta vérünket, s eltompította eszünket... Sokszor azt hittem, hogy már az anyanyelvemet sem értem, oly idegenszerűen és zavarosan hangzott minden szó, ami abban a csillogó teremben elhangzott. Aladár a rendesnél is idegesebb volt, fülhasítóan, sértően kacagott:

– Ne hagyd magad!

A szobában meleg volt; szédült a fejem. Egy gondolat villant meg előttem, de a másik pillanatban már kinyílt az ajtó, s belépett Olga, halványkék ruhában.

A játék tovább folyt. Aladár előtt egy csomó báb hevert.

Összevissza húzogattam a figurákat, úgyhogy győzelme már biztos volt.

A végjátéknál tartottunk, amikor én kedvetlen szórazottságomban egyik bábhoz kaptam. Aladár hirtelen felugrott, s a kezemre ütött:

– Nem rajtak a sor.

Elsápadtam, s az ajkaimba haraptam. Kóválygott velem a világ. Az egész ház, mint valami óriási hadihajó megindult, s a vízen hánykolódó ember rémült bizonytalanságával az asztal párkányába kapaszkodtam. Egyszerre fekete lett előttem minden.

Aztán szédületes gyorsasággal gondolkozni kezdtem. A szemben levő tükörben láttam feldúlt arcomat, a győzelmére váró Aladárt, s mellette az anyját. Kezem a sakkdeszkán járt, de nem tudtam, mit csináljak. Kábult és fáradt voltam, s akkor úgy tetszett, mintha egy végtelenség óta ütött volna meg tanítványom, aki az én véremből, az én agyamból szívta életét, mindenét. Láttam magam is: ott ültem vele szemben, mint egy kitömött szalmabáb, mint az ő bohóca, cselédje, rabszolgája. Aztán sokáig néztem csontvázra aszott, tüdőtelen testét, porcogós kezét, mely leigázott, porba nyomott, mint egy fejedelmi vasmarok.

A fülemben harangzúgást hallottam. Kezem tologatta a bábokat előre, hátra, hol jól, hol rosszul. Egyszerre aztán kétségbeesett elhatározásom támadt. E hústalan csontkoponyáról utoljára letétem azt a hazug aureolát, melyet finom és fehér arisztokratakezek fontak köréje, hogy a földön marasszák...

Aladár kacagott. Anyja mosolyogva várta a győzelmet.

– Vigyázz – súgta a fülébe.

Akkor kiegyenesedtem. Görbedt gerincem merészen rázta le az alázatosság szolgajármát. Ebben a percben nem gondoltam semmire és senkire.

Végigsimítottam a homlokomat, és lángoló szemekkel meredtem a sakkmező fekete-sárga tarkaságára. Agyamban haditervet kovácsoltam. Három lépés után már előnyben voltam. Szörnyű acélgyűrűt vontam ellenfelem hadsora elé, mely a kombináció szédítő merészségével s a logika vaskövetkezésével roppantotta szét egy vizenyős agy üres kapkodásait. A bástyák keményen állottak, a futók serényen vigyáztak, a lovak mintha fülüket hegyezték volna: minden báb a diadalmas gondolkodás s a szikrázó ész egy-egy epepeiája volt.

Felemeltem homlokomat, s kezem ökölbe szorult.

– Sakk! – szólt Aladár, és az anyja boldogan mosolygott. Én egy kibúvó mozdulatot tettem. Az utolsó rabszolga-lépést.

Mikor aztán újra rám került a sor, az agyamra ömlő vértől szinte vakon, az indulattól részegen, az öröm remegő kiáltásával szóltam:

– Sakk-matt!

S lassan előretoltam egy parasztot...

Hogyan lett király a szegény molnár legkisebb fia?

Kedves Cimbora-olvasók, bizonyára találkoztatok már a szegény molnár fiának történetével. Tudjátok, hogy az ő sorsa is úgy alakul, mint a legtöbb mesehősé: meghal az édesapja, megszűnik a szülői gondviselés, s ezt követően el kell indulnia az életben, magának kell szembenéznie a nehézségekkel. Ő a legkisebb a három árva testvér közül. S a meséket ismerve az sem szokatlan, hogy osztozkodáskor a nagyobb testvérei igazságtalanul osztják el az apjuktól maradt örökséget: a legnagyobb fiú magának követeli a malmot, a középső a szamarat viszi magával. A legkisebb fiúnak pedig marad az apai örökség – látszólag – haszontalan része: egy kandúr. A fiú arra gondol, hogy elpusztítja, mert legjobb esetben a bundájának lehet hasznát venni. Ám ekkor megszólal a kandúr, s azt igéri gondokba merült, földönfutóvá lett gazdájának, hogy segít rajta, ha a két hátsó lábára illő csizmát készíttet számára. A fiú teljesíti a kandúr szokatlan kérését, s a kandúr is szavát állja. A határon egy nyulat ejt fogságba, s azt a Carabas márkinak (grófnak) nevezett gazdája nevében a királynak viszi ajándékba. Viszonzásul a király vendégségbe hívja az ajándékozó kedvű márkít.

A kandúr tovább szövi gazdája sorsának szálait. Amikor a király kikocsikázik, a kocsiút mentén egy híd mellett megjártsszák azt, hogy gazdája drága, grófi ruháit fürdőzés közben ismeretlen személyek ellopták. A király készségesen segít a bajba jutott, ajándékozó kedvű legényen: pompás ruhákba öltözteti, hintójába ülteti. A kandúr újabb tervet készít elő. A kocsikázók előtt loholva a határon arató, nyáját legeltető embereket arra kéri, hogy a király kérdésére azt válaszolják: a szántóföldek, a legelők és az állatok az ifjú Carabas gróf tulajdonát képezik. Újabb vakmerő ötlettel egy gazdagon díszített és berendezett kastélyba vágat. A kastély magányos és hiú gazdáját leleményesen elpusztítja, s az érkező királyt úgy fogadja ott, mintha gazdája, Carabas gróf kastélyában lenne.

A király Carabas gróftól méltónak találja arra, hogy lánya kezét neki adja, s a trónt is átengedje számára.

A leleményes macska történetét egy francia író, Charles Perrault tette halhatatlanná. 1695-ben írta meg, és két évvel később, 1697-ben közölte. Ám a történet nem az ő fantáziájának szüleménye. Egy évezreddel korábban előfordult az indiai mesék szanszkrit nyelvű gyűjtemé-

Keszeg Ágnes illusztrációja

nyében, a Pancsatantrában, amit különböző nyelvekre fordítottak. Európa- és Ázsia-szer- te ismert mese. Később a német Grimm-testvérek, Jakob és Wilhelm is feldolgozták. A magyar mesegyűjtők az elmúlt százötven év során többször lejegyezték. Kriza János a székelykeresztúri változatát, Kálmány Lajos Temes és Torontál, Vikár Béla Somogy megyei, Horger Antal tatrangi (Brassó melletti), Ősz János, Böződi György székelyföldi, Konsza Samu egerpataki, Vöő Gabriella mező- ségi, Horváth István a magyarórdi változatát tette közzé. Benedek Elek székely meseként öntötte irodalmi formá- ba. A jeles kiadói vállalkozó, Bucsánszky Lajos 1864-ben ponyván terjesztette, vásárokon. A magyar változatok- ban a kandúr helyett kakas vagy róka is szerepelhet, aki vagy öröklés által, vagy hálából kerül a szegény legény tulajdonába. Amikor a legény házasodni szeretne, a kan- dúr megkéri számára a király lányának kezét. A gazdáját Csihán királyfinak, Fótonfót vagy Rogozsin királynak ne- vezi, s a már jelzett módon tesz szert ruhára, birtokokra és palotára.

Európából a mese Amerikába és Afrikába is eljutott. A nemzetközi mesekatalógus az AaTh 545B típusjelzés alatt tartja számon. Népszerűségét jelzi, hogy a 20. században minden médium kísérletet tett feldolgozására. 1969-ben Fred Ladd és Kimio Yabuki rajzfilmet, majd az 1980-as

években Szaitó Hiroshi újabb japán tévéfilmet, 1988-ban Eugene Marner amerikai mesefilmet készített a történet- ből. A bábjátékot színházak is műsorukra tűzték.

De kiről is szól a történet? A molnárlegényről-e vagy a leleményes macskáról? A történet valójában népmese. A szerény örökségből a két nagyobbik testvér kismemizi a legkisebb fiút. Ő viszont a kandúr segítségével, annak leleményessége segítségével a királyi trónig emelke- dik a nyomorúságból. A varázsmesék szabálya szerint segítőtársa egy állat, s szintén a mesék forgatókönyve szerint felemelkedésének három állomása van. Feltűnő viszont, hogy a macska nem (vagy csak ritkán) tartozik a hálás állatok kategóriájába, akiket a hősök korábban betegségtől vagy veszélytől szabadítanak meg (pl. törött szárnyú madár, szárazra vetődött hal). Az is szokatlan, hogy a hősnek semmilyen erőfeszítést nem kell tennie a felemelkedésért. Nos, az ilyen mesékről írta a francia mesekutató, Pierre de Saintyves (polgári nevén: Émile Nourry) 1923-ban megjelent összefoglaló könyvében, hogy átmeneti rítusok, népi szertartások, jeles napi szo- kások emlékét őrzik.

Emlékeztek-e még a múlt hónapi *Határjárásra*? Ak- kor arra a következtetésre jutottunk, hogy egyes mesék megszűnt, eltorzult mítoszokból alakultak ki. Most a népmesék másik forrásához, a rítusokhoz jutottunk el.

A rítus szertartásos körülmények között végrehajtott vagy pedig rendszeresen megismételt cselekvés. Rítus- nak nevezzük a szertartásos gyógyítást, a jóslást, a vallá- sos szertartásainkat (a sátoros ünnepek megünneplése, a vasárnapi templomlátogatás, a búcsú), továbbá az em- beri élet fordulópontjainak megünneplését (keresztelő, eljegyzés, lakodalom, temetés, nyugdíjba vonulás), a jeles napi és az évfordulós ünnepeket (március 15., augusztus 20., egy művész, író születésnapja, városnapok stb.).

Miért átmeneti rítus az, ami a molnár kisebbik fiával történik? Hogyan lesz király a szegény legényből? Öltözetet cserél: szegényes öltözetét királyi ruhára váltja. (Konfirmáció, bérmálás alkalmával a beavatandó fiatalok, lakodalomban az ifjú pár, a vőfélyek és a koszorús- lányok szertartásos öltözetet vesznek magukra. Lakoda- lom után a menyasszony menyecskeruhát ölt magára. Temetésre gyászruhában megyünk el.) Nevet cserél: grófnak (a magyar mesében királyfinak) nevezeti ma- gát. (Az újszülött a keresztelőkön kap végleges nevet, a katolikus vallású fiatal a bérmáláskor, a menyasszony,

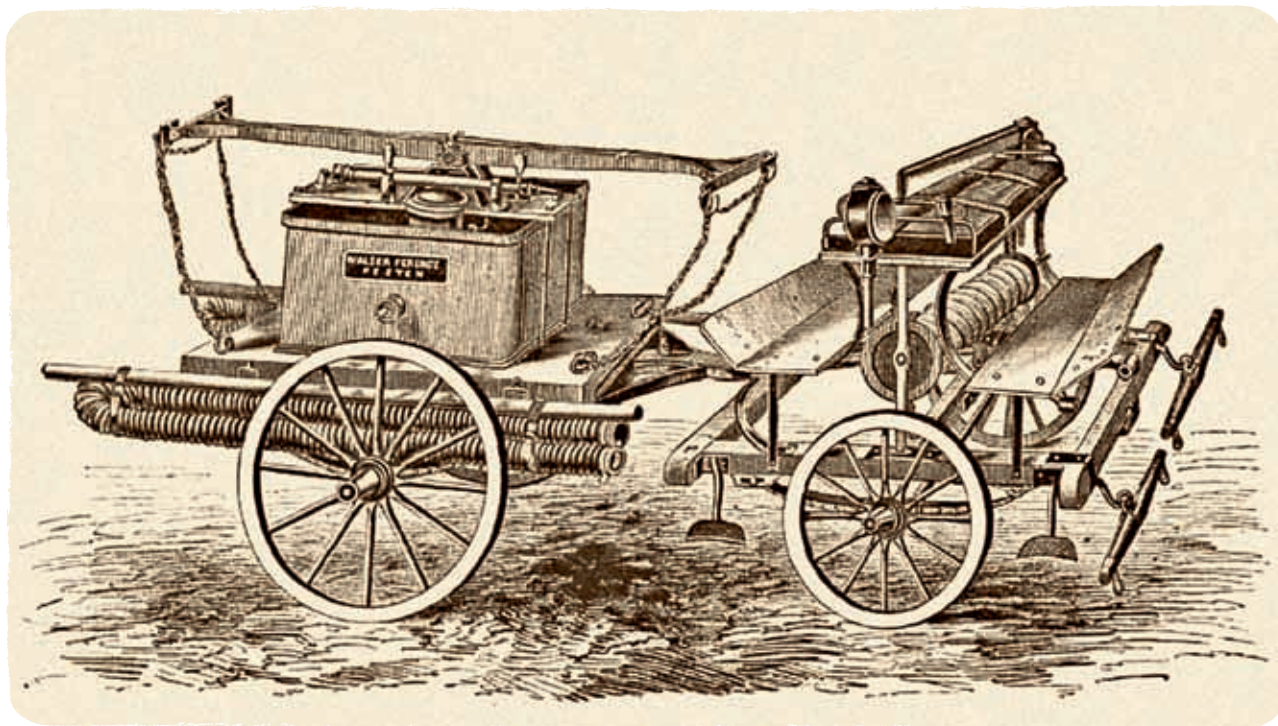
esetleg a vőlegény a házasságkötéskor új nevet kap. A különböző presztízsniveket – orvos, tanár, pap, doktori cím – az ember vizsga révén szerzi meg.) Lakhelyet cse- rél: viskóból kastélyba, majd királyi palotába költözik. (Pl. a menyasszony férje lakásába költözik át.)

Korábbi kérdésünkre pedig egy másik válasz is adha- tó. A csizmás kandúr történetének főszereplője valójá- ban nem a molnár fia, hanem maga a kandúr. Gazdája szegénységét, kétségbeesését látva segítséget ígér neki, s furfanggal és erőszakkal radikális változást hoz életé- be. S a történet itt egy további epizóddal egészül ki: a macska próbára teszi gazdáját. Halottnak tettei magát, hogy lássa, gazdája mennyire becsüli meg őt. A királlyá lett legény szemétre dobja az állat holttestét, az pedig visszatér, és gazdájának szemére veti háládatlanságát. Ez pedig már a hősmesére ritkábban jellemző oktató- nevelő-moralizáló mesezárás. A népmese művészi fel- dolgozásai többnyire ennél az epizódnál időznek el.

márki – őgróf; főnemesi cím Nyugat-Európában
kandúr – macskafiú

Tűzharcosok

Mozdony-fecskendő 1871-ből

A szűk utcájú, szorosan egymáshoz épült, sok fát tartalmazó házakból álló városokra és a szintén rengeteg gyúlékony anyagot tartalmazó épületekből felhúzott falvakra leselkedő veszélyek egyike a tűzvész volt. A tűzhelyekből a lángok könnyen átcaptak a gyúlékony berendezésekre, megfelelő vízhálózat nélkül kutakból, ciszternákból, közeli vízfolyásokból kellett vizet hozni a tűzvész leküzdéséhez. Ez sokszor reménytelen kísérlet maradt, noha a városokban többnyire működött a céheken alapuló tűzoltási rend.

A tűzvész elleni küzdelem egyik módja a megfelelő építési szabályok meghozatala, a megfigyelés és riasztás rendjének szabályozása volt, Magyarországon II. József idején, a 18. század végén. Ezeknek a szabályoknak a keretébe illeszkedett a kifejezetten a tűzoltásra szakosodott tűzoltóság megszervezése is, amelynek több változata terjedt el a kontinensen. Amíg a mai tűzoltók nagyobb része hivatásos, és eredetük a katonai szervezettségű vagy alárendeltségű tűzoltóságokban kereshető, addig a tűzoltók másik része önkéntesekből állt. A 19. században az akkori Romániában az előbbi, míg az Osztrák-Magyar Monarchia területén, így Magyarországon is inkább az utóbbi változat terjedt el.

Az önkéntes tűzoltóság lényege, hogy a település – város vagy falu – polgárainak egy csoportja egyesületbe tömörülve vállalja a megfelelő eszközök (például megfelelő tartállyal és pumpával felszerelt tűzoltókocsi) beszerzését és alkalmazását. (Aradon 1835-ben alakult ilyen.) Az egyesület tagjai ennek megfelelően tűzvész esetén a helyszínre siettek, ahol a gyakorlatokon megszokott módon, parancsnokaik vezetésével oltani kezdték a tüzet. Ehhez a tagok közül választottak parancsnokot és tiszteket, akik vezényelték őket. A gyakorlás azt is jelentette, hogy időről-időre összegyűltek, és ilyenkor gyakran mulatságot, vacsorát, majálist szerveztek.

Valószínűleg éppen ez, a polgári egyesület önállósága zavarta a katonai tűzoltóságokhoz szokott román hadsereget is. 1923-ban köriratban adtak utasítást az erdélyi önkéntes tűzoltóegyletek feloszlására, az államra nézve veszélyes voltuk miatt. Az erdélyiek, magyarok, románok, németek azonban szinte fellázdáltak, a karánsebesi polgármester például kikérte magának a vezérkar véleményét, és oldalakon keresztül bizonyította, hogy az önkéntes tűzoltóság, mások megsegítése az igazi hazafiság. Ezt látva aztán a kormány meghátrált, az önkéntes tűzoltók tovább működtek. Csak a második világháború után jött létre az egységes, centralizált tűzoltóság.

Az építkezés öröme

A szín-téren:
CSÁKÁNY ISTVÁN
(1978, Sepsiszentgyörgy,
Románia)

„Csak installációval, csak festéssel vagy csak filmmel foglalkozni borzasztóan unalmas lenne. Hiszen van egy ötleted, amin gondolkodsz, vagy amit meg akarsz valósítani, és kialakul, hogy annak milyen formában kell megjelennie. Ha erre a festészet tűnik a legoptimálisabbnak, akkor a festészet lesz a megoldás.”

A sepsiszentgyörgyi Művészeti Líceumba járt, évfolyamtársak voltunk. Úgyesen mintázott, festett. Azután Magyarországra költözött, ahol a budapesti MKE-re (Magyar Képzőművészeti Egyetem) járt. Ott festészetet tanult, most mégis installációkat, term munkákat hoz létre, mert az átjárások lehetőségei izgatják. Hogy is van ez?

„Egész egyszerűen nem tudtam azokat a megoldásokat két dimenzióban megvalósítani, mint amiket térinstallációban vagy szobrászatban. A kompozíciók vagy nem álltak össze, vagy nem tudtam, hogyan zongorázzam végig ugyanazt a koncepciót. Még most is festek, csak nincs előtérben. Jólal könnyebb most, mint festőként, mert nincsenek gátlásaim, és nem befolyásolnak azok a toposzok, amiket belém ültettek.” (A fenti idézetek a magyarországi Flash Art magazin 4. számában megjelent interjújából származnak.)

Provincia Modell című diplomamunkájában egyetemi táblaképei cserép gyanánt díszelnek egy szalmaház tején. Fel kellett mászni oda egy létrán, ha meg akartuk tekinteni a festményeket.

Az elmúlt évek elkötelezett munkájának eredményeként mára már egy jól jegyzett fiatal, feltörekvő művészként ismerhetjük Csákány Istvánt. Kiállított már Lengyelországban, Ausztriában, Csehországban (a Prágai Biennálén), az Egyesült

Provincia Modell

Erőforrások

Királyságban. Ezeket mind rangos galériákban tette, csoportos kiállításokon.

Aztán 2010-ben AICA díjat nyert egyik alkotásával. Az eddigi csúcs számára talán az ötévente megrendezésre kerülő, idei kassel-i dOCUMENTA(13) szereplés, ahová bevásárolták egy nagyméretű installációját, egy életnagyságú, fából faragott barkácműhelyt. A kiállítás témája az erőforrások. Csákány térmunkája egy 12 x 5,5 méteres területen, a Hauptbahnhofban épült. Két részre osztható, a műhely lám-

páival, berendezésével, kábeleivel, illetve a vele párhuzamos kifutó, amelyen a láthatatlan figurák sötétkék eleganciába vannak bújtatva. Ez a munka két évig készült, művész kollégák segítségével. A melósok „szellemei” munkásöltönyös próbababaként vannak jelen, üldögélve, állingálva, sétálgatva. Azt írják, hogy ez a munka, a művész **Ghost Keeping** című alkotása a meló és a művészet kapcsolatait, illetve a munkásosztály eltűnését vizsgálja.

Egy másik korábbi, izgalmas munkája *A holnap dolgozója*, letűnt korokat idéz meg a mában úgy, hogy közben a jövőre kérdez rá. Az ember, a munkás hiányát testesíti meg a szobor, a betonba öntött állandó készenléti állapot izgalmát merevíti ki. Egy riportfotót használt kiindulópontként, azt mintázta meg, öntötte ki. Elképzelem, hogy amíg félrepillantok, a munkás hirtelen belebújik a csizmába betúrt nadrágba, fölkapja bevetési cuccát, és felszívódik. De hát nincs is itt senki, mégis él a munka.

Provincia Modell

Nincs figura, de róla beszélünk, érdekes csavar ez a műben, feltölti feszültséggel. Az is lehet, hogy ott van, csak nem látom, mert ma már mennyire „látható”, mennyit ér egy munkás, mennyire számít társadalmunkban...

No, de ez csak egy vékony szelet Csákány István munkásságából. Ajánlom, nézzetek utána. El is lehet ott csípni Sepsiszentgyörgy utcáin, igaz, ritkán...

A sakkfigurák alakulása napjainkig

Az elefántháton ülő királyfigurát az *Ezeregyéjszaka* meséiből ismert Hárún al Rasid bagdadi kalifa ajándékozta Nagy Károly frank császárnak (9. sz.)

A legrégebbi ismert – a Skóciához közeli Lewis-szigeten feltárt – európai sakkfigurákat vikingek faragták rozmárgyarból (12. sz.)

Mivel szent könyvük, a *Korán* tiltotta az ember- és állatábrázolást, az arabok nonfiguratív bábukkal játszottak (11. sz.)

Egyiptomi sakk-készlet fáraóval, Ámon-Ré, Básztet, Hórusz, Anubisz állatfejű istenekkel és obeliszkkal

Kempelen Farkas török basája már napjaink sakkfiguráit használta (a 18. századi sakkjátzó-gép 20. századi rekonstrukciója)

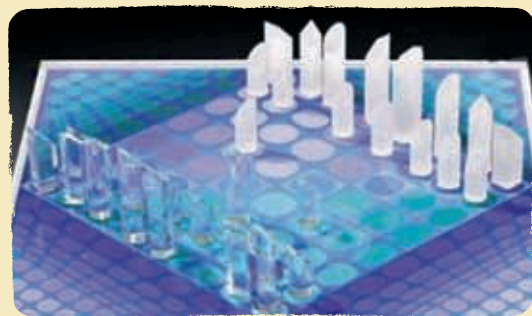
A történelmi sakk-készlet csatamezején kereszties lovakok és muzulmánok állnak szemben egymással (19. sz.)

A waterlooi ütközetet idéző játszmákban az ellenfelek Napóleon és Wellington tábornok, a gyalogok francia, illetve angol katonai egyenruhát viselnek (19. sz.)

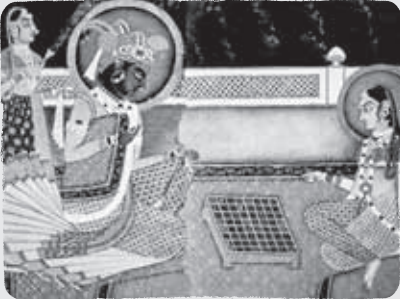
A sakkfigurák változatosságát a népi fantázia is gazdagította (orosz sakk-készlet matryoska babafigurákkal, 20. sz.)

Victor Vasarely üvegfigurái (1938)

A királyok játéka

A sakk indiai ősét (csaturangát) játszó Radha és Krisna hindu istenek egy 8. századi kéziratot illusztráló miniatúráján

Az indiai sakkfigurák között – a király, a katonák és a harci szekér mellett – ott volt a hinduk szent állata, az elefánt is

A sakkhoz hasonló szenet-játékot játszó Thot és Honszu egyiptomi holdistenek egy ókori falfestményen

Az első matt: a feltalálótól

A legenda szerint valamikor régen egy unatkozó indiai maharadzsa megparancsolta udvari bölcsének, találjon ki számára egy olyan játékot, amelyben nem a szerencse, hanem a logikus gondolkodás vezet a győzelemhez. A tudós bráhmin megalkotta a sakkot, majd megkérte a királyt: helyezzen gondolatban a tábla első négyzetére egy búzaszemet, és minden továbbira kétszer annyit, mint az előzőn volt. Jutalmul pedig a 64. mezőre jutó búzamennyiséget kérte. Az uralkodó ki is adta kincstárnokának a parancsot a „csekélyke” óhaj teljesítésére, jó néhány napi számolás után

azonban világossá vált: nemhogy a birodalomban, de az egész Földön sincs a jutalom kifizetésére elegendő búza. Hihetetlennek tűnik, de a feltaláló több mint 18 trillió, pontosabban 18 446 744 073 709 551 615 búzaszemet (kb. 70 milliárd tonna búzát) kért, és azt sem nehéz kiszámítani, hogy a tehervonat, amellyel elszállíthatnánk, éppen 17 500-szor érné körül az Egyenlítőt. (Megjegyzendő, hogy a világ évi gabonatermése napjainkban is csak 2,2 milliárd tonna körül van.)

Ki volt a feltaláló?

A fenti történet akár igaz is lehet, hiszen a logikus gondolkodást,

kitartást, gyors áttekintő és elemző képességet fejlesztő sakkjáték valószínűleg indiai találmány, bár számos nemzet magáénak vallja.

Tény, hogy az óegyiptomi papi-rusztetekercseken, falfestményeken feltűnnek táblajátékot játszó istenek, fáraók, előkelőségek, az ókori Kelet országaiban pedig már Kr. e. 3-4000 évvel játszottak a sakkhoz hasonló játékokat, de nem sakkot.

A római monda szerint a játékot már Oceanus tengeristen és Gaia földistennő menyegzőjén bemutatták az isteneknek, és utóbb egy angol keletkutató a sakkjáték római múzsáját, Caissa nimfát is megnevezte.

A hagyomány szerint Nofertiti egyiptomi királynő gyakran játszott táblajátékot férjével, Ehnaton fáraóval (falfestmény Nofertiti sírkamrájában, Kr. e. 13. sz.)

Sakkozó ifjak egy középkori perzsa kéziratot illusztráló miniatúráján (15. sz.)

Caissa nimfa, a sakk római múzsája (Sir William Jones Caissa, vagy a sakkjáték című művének illusztrációja, 1763)

Akhilleusz és Aiasz, a trójai háború táblajátékot játszó hősei (görög vázákép, Kr. e. 5. sz.)

Sakkozó indiai nagykövet egy 11. századi perzsa kéziratot illusztráló miniatúrán

Lovaggal sakkozó hölgy a középkori Manasse-kódexben (1320 körül)

A görögök a sakk feltalálójának Odüsszeuszt tartották, aki a Tróját éveken át ostromló harcosok szórakoztatására találta volna ki a játékot.

A perzsák a vallásalapító Zaratrusztra prófétát tekintették a valójában a hinduktól átvett játék megalakítójának. Ők vezették be azonban – az indiai sakk dobókockáit kiiktatva – a tisztán logikus gondolkodáson alapuló mérkőzéseket, a király elleni támadás „Shāh” kiáltással való jelzését, valamint a „Shāh Māt” („a királyt legyőzték”) kifejezést.

Az arabok a játékot a kormányzás és a védekezés iskolájának tartották, a 9. században már sakkfeladványokat készítettek, és egy arab matematikus

a világ első sakk-könyvét is megírta. Az udvari versenyek győztesei az uralkodók kegyencei lettek, és egy kalifa még leánya kezéért is sakkversenyt hirdetett: a férjjelölteknek magát a hercegnőt kellett legyőzniük.

Az ördög játékaiból királyok játéka

Európába a sakkjáték a 11. század elején jutott el arab-török közvetítéssel, és a kereszties hadjáratok idején vált közkedvelté. Egyre népszerűbb lett, bár az egyház sokáig ellenezte, sőt, tiltotta az ördögi – a papok és hívek figyelmét lekötő, idejüket az

imádkozástól elvonó – játékot.

Sakktáblák 64 mezején vívták szellemi párbajaikat az uralkodók a királyi udvarokban, a főpapok a püspöki rezidenciákon, az unatkozó nemes urak és hölgyek tornyos kastélyaikban. Az 1300-as évekre a sakk lovagi tudománnyá vált, akár csak a lovaglás, az úszás, a vívás, a nyíllövés vagy a verselés.

A sakkszenvedélynek egyre több uralkodó hódolt, köztük az első európai sakk-könyvet, a *Sakk-, kocka- és táblajátékok könyvét* megíró Bölcs Alfonz. Hódító Vilmos angol király állítólag a játék hevében a sakktáblát is összetörte egy alkalommal ellenfele fején.

Bölcs Salomonnak bemutatják a sakk, a kocka- és a táblajátékot (illusztráció az első európai sakk-könyvben, 1283)

Keresztény és muzulmán sakkmérkőzése az Alfonz-kódexként is emlegetett kéziratban (1283)

Illusztráció Jacobus de Cessolis dominikánus barát Az emberi szokások és a nemesi kötelességek könyve vagy a sakk könyve című művében (1300 körül)

Sakkozó lovagok a királyi udvarban
(Jacopo de Cessolis kéziratának
illusztrációja, 1300 körül)

Jelenet Szent Ágoston életéből
(Niccolò di Pietro Gerini falképe, 1400 körül)

Sakkozó királyi család egy 15. századi
kódexben (Dirk van Delft díszes iniciáléja,
1440)

Az évszázadok során változatos formájú sakkfigurák készültek elefántcsontból, aranyból, ezüsből, üvegből, porcelánból, fából, és feljegyezték, hogy I. Mohamed török szultán „élő sakkjátékot” is rendezett rabszolga-bábukkal.

A maihoz hasonló, könnyen felismerhető figurák (király, királynő, futár, huszár, gyalog) a 15. század második felében jelentek meg, és akkor rendezték az első közép-európai nemzetközi sakkversenyt is.

A könyvnyomtatás feltalálása és az első nyomtatott sakk-könyv, az *Aranyjáték kiadása után (Augsburg, 1472) a sakk lassan mindenki számára elérhetővé vált.*

A legismertebb „magyar sakkozó”

Magyarországon már az 1300-as években, Károly Róbert udvarában is kedvelt multság volt a sakk, másfél évszázad múlva pedig Mátyás király felesége, Aragóniai Beatrix győzte le Jagelló Ulászló cseh királyt. Tudjuk, hogy szívesen sakkozott Mátyás király, a költő Zrínyi Miklós és II. Rákóczi Ferenc, Benyovszky Móricot, Madagaszkár 18. századi magyar uralkodóját pedig – a hagyomány szerint – nem egyszer sakknyereményei segítették anyagi gondjainak megoldásában. Kiváló sakkjátékos volt Széchenyi

István, Kossuth Lajos, Vörösmarty Mihály, Petőfi Sándor, Karinthy Frigyes, és mesteri szinten játszott Erkel Ferenc.

Korának leghíresebb „magyar sakkozója” azonban kétségkívül Kempenlen Farkas „sakkozó basája” volt.

Báró Kempenlen Farkas, az ír származású magyar tudós, feltalálós, költő, építész és bűvész előbb Mária Terézia, majd II. József udvari tanácsosa volt. Legjelentősebb találmányának 1790-ben bemutatott beszélőgépet tartotta, de ő készítette el – domború betűkkel – a világ első írógépét is egy bécsi énekesnő, Mária Terézia vak keresztlánya számára (1775).

Sakkozó lovag és úrhölgy egy reneszánsz kori kódexet illusztráló miniatűrán (15. század)

Az első nyomtatott sakk-könyv, az Augsburgban kiadott Aranyjáték egy lapja (1472)

A 18. század lángeszű magyar feltalálója, a varázslóként tisztelt Kempenlen Farkas

A sakkjátszó gépet megrendelő Mária Terézia maga is szenvedélyes sakkjátékos volt (Paul Weber karikatúrája, 1967)

Kempelen rajza az 1854-ben megsemmisült automatáról

A titkát hosszú időn át megőrző „automata” belsejében feltehetőleg sakkozó rejtőzött

A „sakkozó basa” Napóleon elleni győzelmét tollrajz is megörökítette (1809)

A Török néven világhírűvé vált „sakk-automatát” a királynő kívánságára tervezte és alkotta meg, és bemutatására a bécsi udvarban került sor a gyengébb idegzetű palotahölgyek élénk sikolyai közepette (1769).

A „sakkozó basa” az ellenfél minden lépése után körülnéztetett a táblán, a rossz lépésekre a fejét rázta, ha meg ő adott sakkot vagy mattot, akkor kettőt, illetve hármat bólintott. Világkörüli útja során legyőzte Napóleont, II. Frigyes porosz királyt, Edgar Allan Poe-t, és sikerült mattot adnia Benjamin Franklinnak, a sakkról szóló első amerikai értekezés írójának is.

Bár ajtait a feltaláló minden verseny előtt kinyitogatta, valószínű, hogy az illuzionistaként is tehetséges Kempelen kiváló sakkozókat bűjtatott el „automatájában”. A hagyomány szerint elsőként egy kitűnően sakkozó, halálra ítélt lengyel forradalmárt, akit így sikerült Nyugat-Európába menekítenie.

A tükrökkel ellátott és az asztal belsejéből pontosan mozgatható szerkezetet mindenképpen kora technikai csodájának tekinthetjük. Az 1854-ben egy philadelphiai tűzvész áldozatává vált gép pontos mását John Gaughan amerikai bűvész, mágiatörténész készítette el a múlt században.

A képzőművészetben a 16–17. századtól egyre gyakoribb lett a sakk-ábrázolás (Thomas Rowlandson: Sakk-matt, 1800 körül)

Voltaire és a pápa sakkjátszmája (Paul Weber karikatúrája, 1988)

Victor Arriga: Patthelyzet avagy újrjátszott mérkőzés (20. sz.)

A vezér lelépett

A harminckét figura és a fekete-fehér csatamező millió kombinációja rendkívül izgatta Karinthy Frigyes képzeletét. Elmélyült és tehetséges sakkozó volt.

A harmincas években Pesten járt Aljechin, a sakkvilágbajnok, és az írók, újságírók, művészek felkérésére harmincas szimultán mérkőzést játszott az Otthon Körben. A harminc ellenfél között ott volt Karinthy is.

Aljechin nyugodtan járkált fel és alá a teremben. Egyik asztaltól a másikhoz ment, s egyszer, amikor Karinthyéhoz ért, meghökkenve vizsgálta a táblát.

Lépett, majd továbbmenőben megkérdezte a szimultán játszma vezetőjét:

– Mondja, kérem, ki ez a partnerem?

– Ez Karinthy Frigyes, író, a legnagyobb magyar humorista.

– Úgy?! – bólintott megértően a sakkmátor. – Humorista. Értem. No, nem baj, akkor is megverem.

És meg is verte. Annak ellenére, hogy Karinthy, a humorista jogánál fogva, mindjárt a játék elején, a győzelem biztosítására, zsebre vágta Aljechin vezérét.

Alekszandr Alekszandrovics Aljechin (1892–1946) orosz sakkozó, nagymester, sakkvilágbajnok

Erkel Ferenc, a sakkbajnok

A zenészek között gyakori a jó sakkozó, de az példátlan eset, hogy egy ország legjobb zeneszerzője éveken át az ország legerősebb sakkozója is legyen. Erkel pedig az ötvenes évek közepétől a magyar sakkolás rangelsője, mesterszintű játékos volt. 1859-ben mégis visszavonult az aktív sakkozástól. Ezután a budai és pesti sakkélet szervezőjeként tevékenykedett. Nagysága abban rejlik, hogy ébren tartotta a sakkolás gondolatát, s új tehetségekre irányította rá a figyelmet. Nem tudjuk, hogy mikor és hol tanult meg játszani. Az azonban ismert, hogy 1836-tól törzsvendége volt annak a Wurm kávéháznak, amelynek egyik nevezetessége Szén József volt, aki szabad óráiban bárkivel vállalta a játékot. Erkelrel vívott játszmái eseményszámba mentek, olyannyira, hogy a Berliner Schach Zeitung is közölte némelyiket. Egyik játszmájukat még színpadon is megjelentették.

(Forrás: <http://erkel.tricon.hu>)

Erkel Ferenc (1810–1893)

Apa és fia

Széchenyi István már gyermekkorában megtanult sakkozni. Fizetett besúgók jelentései tanúskodnak sakk-szeretetéről, veszik számba 23 sakk-könyvét, egy olyan korban, amikor a század világmesteréről fontosnak tartották feljegyezni, hogy 15 sakk-könyvet birtokol! Széchenyi a maga 23-át kritikailag fel is dolgozta! Természetesen fiait is megtanította sakkozni, Ödön fia a

Gróf Széchenyi Ödön (1839–1922). Rusz Károly metszete (Vasárnapi Újság, 1871. szeptember 17.)

Széchenyi István Döblingben (M. Bäcker litográfiája Löschinger Zsigmond rajza alapján)

magyarországi sakkélet vezetője lett Erkel halála után... Gróf Széchenyi „önkéntes” száműzetésében Döblingben délelőtt és este három-három órán át sakkozott, de javaslatot tett a magyar játszma-jegyzésre, figuraelnevezésre, kezdeményezte „a sakk etikájának és értéktanának” megfogalmazását...

Viccsarok

- Na és, hogy vezet a lányod?
- Sakkosan.
- Sakkosan? Hogy érted?
- Egyszer egy gyalogost, másszor egy futót üt el.

Székely bácsi sakkozik a lovával. Ezt látva átszól a szomszéd:

- A csudába, magának ilyen okos lova van?
- Mire a székely gúnyosan:
- Méghogy ez okos? 3:1-re vezetek...

Csillag István rajza

Általában csak ültem a TV előtt és sakkversenyeket néztem. Aztán az orvosom azt mondta, több mozgásra lenne szükségem. Azóta teniszmeccset nézek.

- Képzeld, megvertem egy sakkbajnokot és egy pingpong-bajnokot is!
- Az lehetetlen!
- De igaz. A sakkbajnokot pingpongban, a pingpong-bajnokot meg sakkban vertem meg.

Diplomás pelenkások

A napokban egy ismerősömmel beszélgettem a változásokról. Kilenc éve dolgozik ugyanazon a helyen, egy városban, most nagy döntés előtt áll, ugyanis egy másik, kecsesítő munkahelyet kínáltak neki, de egy olyan városban, ahová nem szívesen költözne el. Ugyanakkor úgy érzi, hogy az élete egy ideje megrekedt. Hát akkor hajrá, mondom, ha nem vágsz bele, nem tudhatod, hogy mi mindent tartogathat ez az új lehetőség. Igen ám, veti ellen, de ha nem válik be az az új munka, és a város még annyira sem, akkor mi lesz velem? Visszajövök és felkopik az állam? Mert közben elveszitem az itteni olcsó albérletem és munkahelyem is.

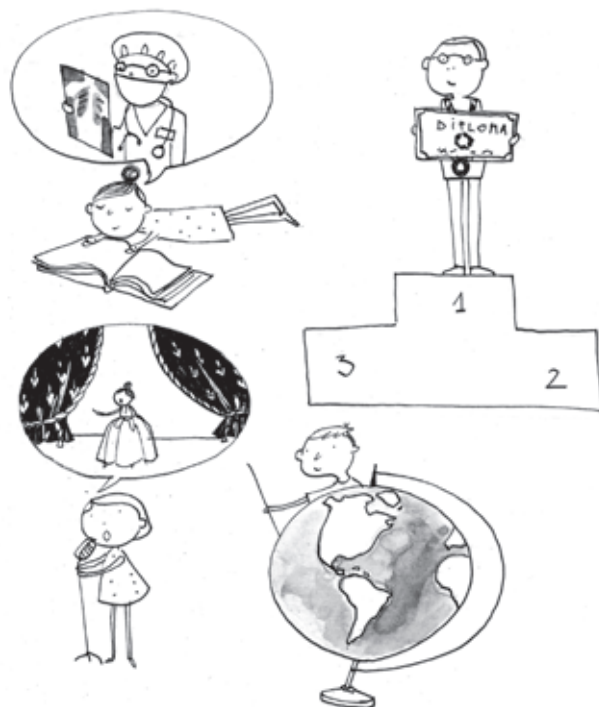
Nagyot kacagok. Tudod, hogy utoljára mikor voltak ilyen félelmeim? Nem, mikor? kérdez vissza. Olyan tizenhárom-tizennégy évesen. Líceumi felvételi előtt állottam. S hiába voltam első osztályos koromtól fogva első tanuló, tisztában voltam vele, hogy ez mégiscsak egy falusi iskola, ki tudja, városban milyen felkészültségű gyermekekkel kell majd versenyre kelnem. Ez a tudat épp elég volt ahhoz, hogy kamaszi önbizalmam jó erősen megrengesse. Hirtenlen nőttem magasra, így testalkatom akkoriban olyan vézna volt, hogy sehogysem bírtam a mezei munkát.

Egész éjszakákat átszorongtam. Mi lesz velem? – keseregtem magamban. Ha nem jutok be a városi iskolába, de a falusi munkát sem bírom, felkopik az állam, éhen fogok halni. Olyan rémes jövőképet festettem magamnak, hogy a lelkem valóban behalt párszor, teljesen értelmetlenül.

Mert természetesen bejutottam a felvételin, igaz ugyan, hogy furcsa fortélyok folytán nem biosz-kémia osztályba, hanem idegen nyelvekre, utána az is igaz, hogy nem földrajz szakra felvételiztem az egyetemre, amire két évig készültem, hanem magyarra, mert a magyartanárom hatására meghatványozódott könyvimádatomnak nem bírtam ellenállni. És folytathatnám, mi minden történt még másképp, mint aminek az első pillanatban indult. Az életem azóta sem vált szorzótáblává. Nem tudom kiszámolni, mi fog velem történni holnap. Történik a csoda és a kaland minden nap. A lényeg azon van, hogy ezt észre tudod-e venni vagy sem. Lehet, ha vegyész vagy földrajz szakos leszel, mint ahogyan pár évig elképzeltem, most nem írnék nektek. Nem tudnám most azt mondani, hogy bár rémisztőnek tűnhet ez a felnőtt világ, a sok vizsgával, hajszával, diplomaszerezéssel és a mindenfélék megkaparintásával, valójában nem kell megijedni tőle. Tudd bár pici korod óta, hogy állatorvos vagy színésznő leszel, vagy pedig változék évente benned a „mi leszek, ha nagy leszek”, jó úton

jársz, bárhogy is legyen. Mindkét úton ott leszel rád a kanyarok mögötti kalandok, néha elődbe toppannak és játszani hívnak. Ha vevő vagy rájuk, akkor izgalmassá varázsolható az életed, akár egy szakmán belül maradván vagy folyton változtatva, keresgélve, újabb és újabb dolgokat tanulva.

Találkoztam egyszer egy hetven éves külföldi bácsival, biológus volt, magyarul tanult. Azt mondta, régi vágya ma-

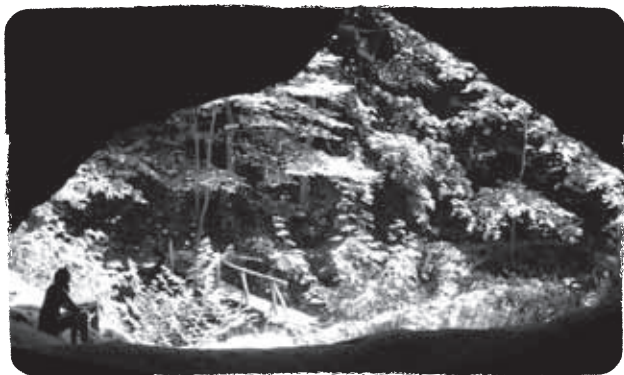

gyarul tanulni, de mivel imádta szakmáját, amíg dolgozott, ilyen ingyencégekre nem maradt ideje. Most azonban nyugdíjasként, végre ezzel is foglalkozhat. Summa summarum, ha nem szereztél már pelenkás korodban pár diplomát, aztán óvodás korodban még kettőt, ha nem hordtad haza az összes versenyről az első díjakat, és még most sem úgy áll a szénád, hogy éppen készülnének Nobel-díjra jelölni téged, akkor sem oda Buda. Legfeljebb volt, van egy boldog, játékkal teli gyermekkorod, és megtanultál ráérezni a kaland ízére. Diplomát szerezni meg, ha egy kicsit megembereljük magunkat, bármikor lehet. Az életünket egy nagy kalanddá varázsolni azonban csak akkor sikerül, ha belevágunk a dolgokba, és azt mondjuk, hajrá, legfeljebb nem fog sikerülni, vagy elrontjuk. De ha mégis sikerül, vagy másképp, talán még sokkal jobban is sikerül, mint ahogy remélni mertük, akkor ;-)

A Vargyas-szoros

Számtalan történet, legenda kapcsolódik az Almási-barlangot (Orbán Balázs-barlang) is magába foglaló Vargyas-szoroshoz. Bár elég nehezen megközelíthető helyen fekszik, sokan felkeresik páratlan szépségű barlangjait, sziklafalait, mészkőképződményeit. Autóval vagy gyalog a Kovászna megyei Vargyas településről indulva érhetjük el a szorost, de jó tudni, hogy az út hossza 14 kilométer, ami még hátizsák nélkül is elég nagy távolság. Az idelátogatók többsége a Csudálóköt keresi fel, ez a legnagyobb és legismertebb barlang népi neve. Az Almási-barlang több mint másfél kilométer hosszú, ezért látogatása csak vezetővel, a barlang járatait ismerő személlyel lehetséges. A barlanggal szemben található a Csala tornya, amelyről azt tartja a nép, hogy onnan egy Csala nevű hős székelet esett le, amikor a tatárokat kém-

lelte, akik sokszor megtámadták a barlangok és sziklák védelmében megbúvó helybelieket. A tatárjárásra utal egy másik név is, a hegy tetején található omladozó épület: Tatárkáporna. A patak túlsó oldalán, az Orbán Balázs-barlanggal szemben levő Lócsúr nevű kisebb barlangba vezető nélkül is be lehet menni. Persze, fejlámpa legyen nálatok. Szintén a patak Lócsúr felőli oldalán található, és egy kisebb kapaszkodó után érhető el, a Kócsúr nevű képződmény, amely egy nagy kőkapuhoz hasonlít. A szorosban számos érdekes növény-, valamint denevérfaj is megtalálható. A patak felett átívelő hidak biztonságos, de kissé félelmetes átkelést biztosítanak, és az is elgondolkodtató, hogy több helyen is táblák jelzik: itt bizony medvék és viperák is előfordulhatnak. Úgyhogy nem árt az óvatosság, de azért érdemes felkeresni ezt a nagyon szép és látványos helyet.

Cimbi naplója

Sziasztok!

Kezdhethném azzal a levelemet, hogy hogy vagytok de ugyis tudom. Aki iskolába jár az biza roszul van. Én se vagyok túl jól pedig még egy új könyvet is kaptunk. Pont angolból. Jó vastag a multkor apuci a lábára ejtete sbe kellett gipszejkék a nagylábujkjáját. Egyébként a külső fele szép, de belül már nem. Csak az első 3 lecke tetszik. Az állatos, a töbi utálatos. A többi könyvünk nagyon régi, a történelem könyv például kézel van írva, a biosz latinul. Pedig a latin holt nyelv ami asztot jelenti hogy csak a halotak beszélék. A matek könyvben még apuci nevét is megtaláltam, szerencsére jó állapotban van a lapokat én kellett szétvágjam. A szikét a zegyik barátom atta aki nagyon nagy halász, de idén még nem fogott halat. Aszt mondja azért mert ojan nagy volt a szárazság hogy a kiseb halak még nem tanultak meg uszni.

A kémia tanárnő akit a multkor bemutatam sajnos nagyon elszánt. Megmonta asztot szeretné, hogy mind kémikusok legyünk. Hát nekem az első dolgom az lenne, hogy ködé varázsolnám, hogy ne lásam többet. Sajnos aszt hiszi hogy jópofa és tuggyátok hogy nem mindl hogy egy okos ember hűjéskedik, vagy egy hűje okoskodik. Egyébként kértem tőlle egy fényképet, amit örömel adott. Azzal ijeszgetem a testvéreimet sa barátaimot. Sajnos a multkor megnyertem egy iskolai kémiaversenyt, az volt a címe, hogy ki tud hangosabat robbantani és ő atta át a díjat. Eléggé próbáltam elkerülni de úgyis megpuszilt amikor a diplomát ideatta. Aszitem medúza nőtt az arcomra ojan puszi volt. Elmontam apucinak is, de ő aszonta ne legyen szomorú, Jézus is szenvedet.

Közben a családban volt egy kicsi baj, mert egyik nagynéném nálunk vót és nem apuci kedvence. Apuci aszmongyja róla hogy nagyon jó háztartásbeli. Ötször vált smindig megtartotta a házat. Most már 5 van neki, aszonta ha nagy leszek egyiket nekem adja. Nagyon jó lenne.

Közbe kiabál anyuci hogy kezdjek el tanulni. Sose lehet nyugottan írni. Pedig még csak 11 óra van. Éjfélíg egy egész órát tudnék tanulni. Met én szeretem a tanulást. Órákíg tudom nézni ahogy mások tanulnak.

Mindegy, megyek. Anyucival nem akarok haragba lenni mégiscsak ő adja a zseppénzemet. Apuci zsebéből.

Sziasztok! Éjjen a csengő, éjjen a hoszú szünet!

Cimbi vásárol

Csillag István rajzai

A „Bonts szárnyakat” önismereti esszépályázat után II.

CIMBORA-KÜLÖNDÍJAS DOLGOZAT

Darvas Zita Katalin

(17 éves, Johannes Kájoni Közgazdasági Iskolaközpont, Csíkszereda)

Pályaválasztás, út az önismeret rögzös útján

Nem vagyok irodalomzseni, de ez a pályázat megmozgatta a fantáziámat. Soha nem tartottam magam elég rátermettnek az ilyen szövegek írásához, pláne ha magamról van szó. Ez nagyon úgy hangzott mintha nehezemre esne saját magamról írni, de épp ellenkezőleg, komplex egyéniségem miatt néha ellentmondásokba ütközöm. Olykor egy időben két személyiségem is megjelenik, ilyenkor magam sem tudom, hogy ki is vagyok valójában, de állítólag fejlődő korban ez normálisnak mondható.

Na, ha már ilyen egyszerűnek tűnő kérdésre nem találom választ, akkor még nehezebbnek bizonyul az, hogy: „Ki/ mi leszek, ha nagy leszek?” Igen, ott van az a kis szócska: „ha”, főleg a 18. év küszöbén állva, gyakran elmélkedtem

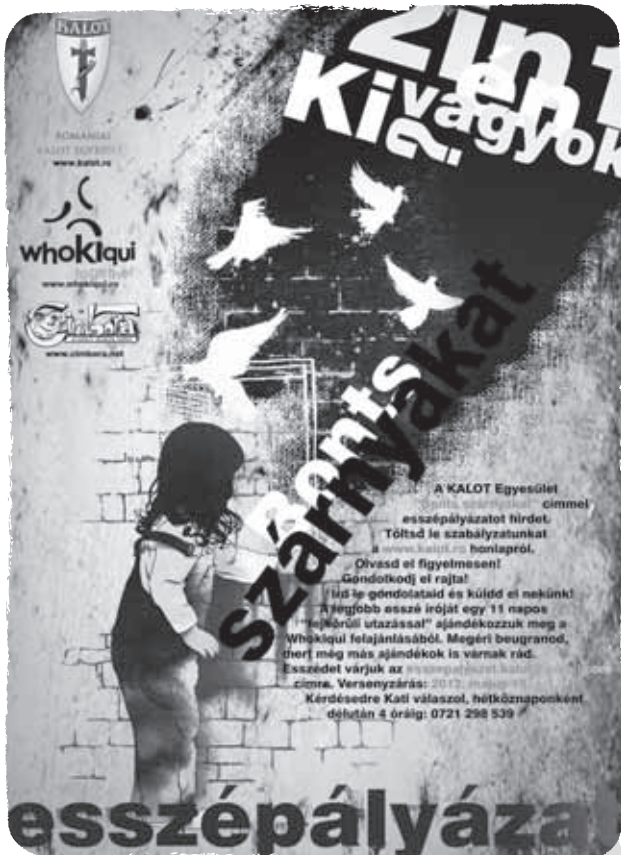
azon: Már „nagy” vagyok? Felváltva sorakoztak a nemleges és a helyeslő válaszok egyaránt. A „nem válasz nál” éreztem magamban egyfajta megnyugvást, ugyanakkor még én sem hittem el, magamat azért nem csaphatom be, gyorsan elhessegettem a hitegető gondolatokat, és már meg is született a válasz: az *igen* győzedelmeskedett.

Mivel eljutottam odáig, hogy kijelenthetem: nagy vagyok, már illene tudni, hogy majd az életem nagy részét milyen tevékenység tölti majd ki. Igazából mindenki azzal biztat, hogy ez kialakul – legfőképpen az anyukám –, és hogy ilyen fiatalon még nincs, ahonnan tudjam. Én viszont nem akarom a véletlenre bízni, nem hiszek abban, hogy a sors mindent eldönt, hiszen mi alakítjuk a jövőnket, akármi is apró, kis jelentéktelen cselekedettel, döntéssel, hibával.

A jeligém ez: „Ha még egyszer élhetnék, akkor is ugyanezeket a hibákat követném el, csak hamarabb.”, mert semmin sem változtatnék az eddigi életemben, minden úgy volt jó, ahogy akkor történt, és tapasztalatot szerezni minél előbb kell. Hiba nélkül nincs tapasztalat, a személyiség fejlődéséhez és kialakulásához is hozzájárulnak. Minden hibából lehet tanulni valamit, ugyanazt a hibát kétszer nem követem el, ezzel erősítve az öntudatosságomat is.

Hála a tizedikben több tantárgyból is feladatként és órai leckeeként felhagyott önismereti és személyiség-vizsgálatnak. Ekkor kellett rádöbennem, hogy még mindig tudok meg magamról új tulajdonságokat, és ugyanúgy bővül a gyengeségeim és erősségeim sokasága. Elég kritikus vagyok, főleg magammal szemben. Másokkal elnézőbb vagyok, mindenről és mindenkiről megvan a véleményem, amit nem szeretek hangoztatni, de esetleges rákérdezésnél nem fogok hazudni. Első látásnál, beszélgetésnél, találkozásnál hajlamos vagyok az embereket beskatulyázni és általánosítani megjegyzésük és megnyilvánulásuk alapján. Bár mindenkivel kedves vagyok alapszinten. Nem tart sokáig az előítéletem, bármennyire is kétszínűségnek hangzik, ez a megnyilvánulás csak a kissé háttérbe vonuló személyiségemnek tudható. A nem túl előnyös ismertetőjegyem: a javíthatatlan idealista megtestesítője vagyok, vagyis szép szavakkal, ígéretekkel könnyen elszédíthető vagyok. A negatív jellemzőim bátorítás, buzdítás esetén szinte semmivé foszlanak, de ez a befolyásolhatóságomnak is „köszönhető”. Alaptermészetem nagyrészt két személyiségtípussal tudnám azonosítani, ez a flegmatikus és melankolikus, de mögöttük valahol ott kullog a szangvinikus és a kolerikus vérmérséklet is azonos arányban. A kettő ötvözetével kapjuk meg a végeredményt, az idézőjeles tökéletes békét, azaz engem. A két főtulajdonság, a békés és a tökéletes egyaránt engem jellemez. Békésnek mondanak, szerény, csendes és szemlélő magatartásom miatt. Maga a tökéletes szó nem reális, mert semmi sem tökéletes, de maximalistaként mindenem beleadom abba,

ami felkelti az érdeklődésemet. Mindig okozok valamivel meglepetést, bár ez azért van, mert kevés embert engedek magamhoz igazán közel. Nem osztok meg számos információt magamról, csak kevesen mondhatják el magukról, hogy ismernek, a többiek csak azt hiszik. Változatos vagyok, még néha magamat is meglepem néhány, az én helyemben nem megszokott döntéssel, amit általában megbánok, de legalább elmondhatom, hogy megpróbáltam.

Bevallom, egyetlen sport sem motivált arra, hogy mozogjak, bármennyire egészséges és szükséges az alak formálásához. De ez a taekwondóval másképpen alakult. Edzésen teljes személyiségformáláson estem át: sokkal határozottabbá, nagyravágyóbbá, kitartóbbá váltam, és nem utolsó sorban helyreraktam az önbizalmamat is. Nem csak testileg erősödtem, hanem lelkileg is. A legjobb szabadidős tevékenység, amit el tudok képzelni, mindig változatos, nincs két egyforma edzés, és, ami a legfontosabb, az edzés végén az a jóleső fáradtság, amikor érezni lehet a mozgás jótékony hatásait: a megkönnyebbülést és a stresszmentességet. Az egész testet megmozgatja, ez által hamarabb válunk élettivelé.

Megtettesült szemetesládaként érzem néha magam, tanácsaim állítólag megbízhatóak, ezért is gondolkoztam már a pszichológusi hivatáson, de attól tartok, hogy túl

nagy együttérzés lakozik bennem, és könnyen átveszem mások negatív kisugárzását is. Na meg a felelősség, ami miatt saját problémámként tekinteném mások szívpanaszát, és végül nekem is el kellene mennem egy lélekgyógyászhoz.

A lélekkel kapcsolatos témák mindig is érdekelték. Így felmerült bennem a masszőr szakma is, hiszen nem csak a testre van jó hatással, hanem a lélekre is. Energiát adni az embereknek, enyhíteni a stresszt, ellazítani és megszabadítani őket a belső gondoktól. Nem csak a vendégeimnek, hanem még nekem is pozitív energiát adna az a tudat, hogy valakinek a napját jobbá, szebbé tettem. Szívesen segítek az embereknek, és a hála örömmel tölt el, de megesik, hogy nem tudok nemet mondani és mindent elvállalok.

Alkalmanként, ha szükség van rám, örömmel vigyázok kisbabákra, gyerekekre, még akkor is, ha rokonszenvüket azzal fejezik ki, hogy kis kezükkel rögtön a hajam után nyúlnak. Többnyire minden gyerekkel megtalálom a közös nyelvet. Akár egész nap tudnám nézni őket, főleg amikor alszanak, akkor a legártatlanabbak a világon. Irigylem ezeket a kis teremtményeket, valahogy most én is gyerek szeretnék lenni, mert nekik semmi dolguk a világon, csak szeretni, a legnagyobb bajuk talán a délutáni alvás. Szeretek a gyerekek közelében lenni, nézni, ahogy rohangálnak, játszásként a jól megszokott bújócskát, nevetnek, és milyen örömmel élnek az életet, mint ahogy egykor mindenki felcseperedett. Megnyugvással és örömmel szolgál a kicsi tünetnyek jelenléte, amiért az óvónéni, bébiszitter és tanítónéni szerepet simán bevállalnám.

Az esszépályázat írása során az újságírói foglalkozás is lehetőségként és kihívásként szöveget vert a fejembe. Az első pár mondatnál még úgy éreztem, hogy ez nem nekem való, de a kitarítás itt is eredményes volt, mert én is ámultam, de csak úgy jöttem a jobbnál jobb gondolatok és ötletek, és a végén már azt sem tudtam, hogy melyikkel kezdjem.

A leendő munkahelyem változatosnak és érdekesnek képzelem el, ahol mindennek csak a fantázia és a kreativitás szab határt. A tévében is főként az ilyen adásokat nézem, mint a házátalakítós, főzós, tortadíszítós, stílus-tanácsadós és „hogyan készült” műsorok. Főként a díszítés, átalakítás érdekel, amikor valami jelentéktelen, ósdi tárgyból szépet, értékeset lehet kihozni. Valami hasonlót szeretnék én is, ami a leglényegesebb számomra, hogy szeressem azt, amit csinállok, és ne csak a pénzért tegyem, hanem, hogy valamit újjá és egyedivé varázsoljak.

Hogy hol és mit tanulok tovább, az még kérdéses, de a célom már megvan, egyébként is azt szokták mondani, hogy a cél szentesíti az eszközt.

Játékkalauz Karinthyval

I. Intarzia (Karinthyval és másokkal)

Az *intarzia* szó eredetileg díszítési módot jelent: valamilyen anyagba más anyagok darabkáit illesztik bele bizonyos minta szerint.

Az intarzia, persze, nyelvi játék neve is. Előszeretettel játszották a *Nyugat* nagy írói, költői. A játék lényege, hogy egy nevet, szót vagy mondatot be kell ágyazni egy másik értelmes mondatba. A helyes, illetve megadott írásmódhoz képest kisebb eltérések, vétségek elnézhetőek.

Az intarziajátékban egy feladott nevet vagy különös szót kell egy értelmes mondat szavai közé elrejtteni. Például: „Hozd ide a kanapé terítőjét!” (megfejtés: Péter) vagy „Darwin meghalt fiatalon, de szelekciós elmélete örökké élni fog” (Londesz Elek). A játék a legegyszerűbb formában folyik. A vezető felad először néhány egészen könnyű elrejtendő szót, hogy a játékot bemutassa. Amikor ezeket a megadott szavakat többen, többféleképpen el tudták rejtteni, akkor kezdődik a tulajdonképpeni játék.

Találjatok ki intarziamondatokat, bármilyen szabadon választott szóval. Akinek eszébe jut egy, az jelentkezik, majd felszólításra elmondja a mondatot. A többieknek ki kell találni, hogy mi az elrejtett szó. Aki először kitalálta, annak jogában áll, hogy a következő intarzia-

mondatot mondja. De ha éppen nem tud, akkor más is jelentkezhet.

Az intarziást másképp is játszhatjuk. Egy játékos ki-megy. A többiek feladnak egy egyszerű szavakból álló, intarziában elrejthető mondatot. Ezeknek a szavait ki-osztják a sorban ülő játékosok között. Aki túl nehéznek találja a neki jutott szót, helycserével könnyebb szót kaphat (vagy ötletet kérhet a gyakorlottabb játékosoktól). Mikor készen van a mondat elosztása, a bentiek szólítják odakintről a kitalálót, és sorban elmondják neki az egyes szavakat rejtő intarziamondatokat. A kitaláló többször megismételteshet egyes mondatokat, s bőven kap gondolkodási időt. Ne találjunk ki túl hosszú mondatokat, és elhelyezhetünk csali intarziákat is.

Karinthy Frigyes híressé vált intarziáját próbáljátok megfejteni, megalkotni a továbbiakban.

Íme a segítség ehhez, csak ki kell egészíteni: *Önt egy égi, ... sikerülni fog.*

Ráadásként várunk általatos készített intarziákat, amelyekben például híres magyar sportolók, irodalmi hősök nevei legyenek elrejtve.

Nyelvhelyesség és játék

II. Helyesírási totó. Aradi vértanúink családnevét írjuk le a továbbiakban, kiejtés szerint – magyarul! – mindegyiket. Feladatotok a tippelés lesz. Arra kérdezzük rá, hogy helyesen (az Akadémia szerint) hogyan járunk el. Kiejtés szerinti írásmód (az idegen nyelv betűivel írtat is ide számítjuk) =1; hagyományos írásmód = 2. Ahány a téves tippelés, annyi pontot vonunk le a tökéletes válaszáért járó 5 pontból. Amely esetben több írásmód is használatos, lehet ezt jelezni zárójelben (például az 1-es vagy a 2-es szám után).

Knézics	Kis
Nagysándor	Svájdel
Damjanics	Dezsőfi
Aulih	Lázár
Láhner	
Pöltenberg	
Lájningen-Veszterburg	
Török	
Vécsei	

III. Irodalmi képrejtvény

A képrejtvény esetében képnek, rajznak, illetve kép, rajz elemeinek kell szót, szavakat megfeleltetni úgy, hogy a megfeleltetett szó vagy szavak a megfejtést eredményezzék. Irodalmi képrejtvény esetében – ez esetben is – többnyire valamely irodalmi mű címét rejti a kép, rajz. Meg kell adni a képből kikövetkeztethető műcímet.

Plusz egy regénycím

Helyezzétek el az alábbi szavakat a mellékelt hálóban. Ha jól dolgoztatok, a kiemelt sorban Jack London egyik regényének a címe lesz a megoldás!

2 betűsek: ÉP, HG, ÖT, SE, TE, UT

3 betűsek: APA, DAL, DAL, EKE, EME, IPA, RAM, RAK, RES, SZŐ, TÁR, TIZ

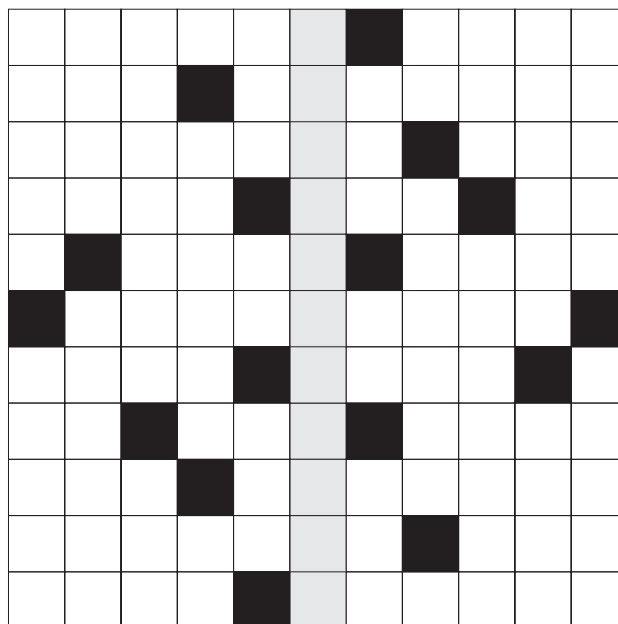
4 betűsek: ÁSÁS, DELI, ELEM, EMEL, KESE, LAKÓ, PESO, SPAR, SZÖG, UTÁL

5 betűsek: HEBEG, HITES, KÖRÖS, LIMES

6 betűsek: ALÁMOS, ÁSATÁS, BETESZ, EMELET, HÉTÉRA, LÁZADÓ

7 betűsek: AVATÁS, BELEKAP, ÓSZHAVA, PADOLAT, SÉRELEM, TELEPES

9 betűs: BELENÉZÉS

IV. Fogas kérdés

A kérdésre csak olyan szóval válaszolhattok, amelyik -ka vagy -ke végződést kap. Például: Melyik betűből lesz állat? Béka.

A feladvány:

Melyik testrészből lesz helyiség?

Fricska

Körös és Körös

A Kettős-Körös a Fehér-Körös és a Fekete-Körös egyesülésétől tart addig, amíg a Sebes-Körös beleömlik, és így létrejön a tulajdonképpeni Körös.

A csupa rövid ö-s Körös folyó első említése 1075-ből ismeretes. Kiss Lajos etimológiai szótára szerint végső forrása feltételezhetően a dák „krhsos” szó, amelynek a jelentése: *fekete*. A magyarba szláv közvetítéssel került, lévén, hogy a magyarok a Kárpát-medencében dákokat már nem találhattak.

A kalotaszegi Körösfő nevében természetesen rövid ö-s Köröst írunk, csak a fő ö-je hosszú. Ez utóbbi jelentése (‘forrás, kezdet’) utal a falu fekvésére. Ugyancsak a Körös folyó neve van benne Körösgyéres, Köröskisjenő nevében például. Máskülönben a *gyéres* elem (alkalmasint a György becéző alakja) a *jenő*höz hasonlóan pusztaszemélynév. Az említett helységnevek tehát pusztaszemélynévből keletkeztek, magyar névadással – Torda, Szatmár, Debrecen és más helyneveinkhez hasonlóan.

Van viszont több olyan helységnevünk is, amelynek „Körös” elemében az első ö hosszú. Ez esetben a „Körös” szó többnyire a „kőris, kőrisfa” szavunkra vezethető vissza. Csomakörös, Sepsikőröspatak háromszéki falvak nevében így hosszú a Körös első ö-je.

Kőrösi Csoma Sándor nevében tehát helyesen ugyancsak hosszú az első ö. Szülőfaluja neve van benne nagy utazónk, tudósunk nevében. Később aztán a szülőfalu vette fel megkülönböztető előtagként nagy szülőtte családnévét.

Zágráb mellett, Horvátországban is van Körös nevű település. Az a helynév azonban szerbhorvát eredetű, a *kriz* (‘kereszt’ jelentésű) szóból származik.

Kívánjuk, hogy kevesebb legyen a gond köröskörül. A Körösök körül, illetve Nagykörös és Csomakörös körül egyaránt.

KÓNYA ÉVA

Sakkjátékosok a gótikától az avantgárdig

Ismeretlen költő
Szerelmes sakk című
versének illusztrációja
(késő gótika, 14. század)

Giulio Campi: *Sakkjátékosok* (reneszánsz, 1530-32)

Johann Heinrich Wilhelm Tischbein: *Svábföldi Konrád és Ausztriai Frigyes sakkozás közben értesül halálos ítéletéről* (klasszicizmus, 1785)

Richard Creifelds: *Veteránok* (realizmus, 1886)

Henri Matisse: *A festő családja* (avantgárd, 1911)

Marcel Duchamp:
Sakkozók portréi
(avantgárd, 1911)

Rendeld meg most
a **Cimborát**
a 2012-2013-as tanévre!

Éves előfizetési díj:

30 RON (3,33 RON / lapszám)

Az előfizetési díjat két részletben is kifizetheted
(október 25-ig, illetve január 25-ig).

A Cimboră ára nem előfizetőknek:

4 RON / lapszám.

-
- KERESD AZ ISKOLAI TERJESZTŐNÉL •
 - érdeklődj a **0752-062-885-ös** telefonszámon •
 - írd a **cimboramail@gmail.com** címre •

www.cimboră.net